ב"ה שיחת י"א ניסן ה'תשל"ב. שבעים שנה לכ"ק אדמו"ר שליט"א **הנחה פרטית בלתי מוגה**

א. ס'איז א כלל אז פותחין בברכה, איז די ברכה וואס איז אלע מאל מתאים ווען אידן טרעפן זיך צוזאמען עאכו"כ אין א חודש ווען ס'איז געווען "לקחת לו גוי מקרב גוי", ווען אידען זיינען געבארן געווארען, אלס א פאלק באותות ובמופתים, מיט אזוינע נסים וואס איז קיינמאל ניט געווען עד אז, וואס"הימים האלה נזכרים ונעשים", אז דאס חזר'ט זיך איבער דעם יאר, ועד"ז אין די יארן שלפני זה, און ס'איז ע"ד ווי דעמולט, אז ס'איז אנגעזאגט געווארן די גאולה פון ראש חודש אן, וואס אויף "החדש הזה לכם" זאגען חז"ל אז דאס איז געזאגט געווארן בר"ח ניסן "כזה ראה וקדש", און "דיבורו של הקב"ה חשיב מעשה", האט זיך שוין דעמולט אנגעהויבען די גאולה, ובמיוחד אין דער וואך פון ט"ו ניסן - התחלת פסח, בצאת ישראל ממצרים, איז דאך דעמולט דער זמן נאך מער מוכשר לפתוח בברכה, וואס אן ענין פון א ברכה איז דאך אויף ממשיך זיין כל טוב בטוב הנראה והנגלה, וואס דעמולט ווערט דאס א ברכה וואס דער מקבל נעמט דאס אויף אלס א ברכה.

דערפאר איז אויך א זמן הכושר במיוחד, ווען עס איז "כולנו כאחד" - בשעת אידן קלייבן זיך צוזאמען ביחד, בלב אחד ובדיעה אחת, אויף פארבינדן זיך מיט ענינים פון תורה ומצות, און דורך זיי מיט דעם אויבערשטן, מיט דעם נותן התורה, ומצוה המצות - וואס דורך דערויף ווערט אין דעם "כולנו כאחד" נמשך דער ברכת ה' ווי דער לשון איז "ברכנו אבינו כולנו כאחד".

וואס אויב בכלל אז מ'גיט א ברכה גיט מען דאס בעין יפה, עאכו"כ א ברכה וואס קומט פון אן אב, ווי דער לשון דא איז "ברכינו <u>אבינו</u>" וואס דעמולט איז די ברכה ביתר שאת וביתר עז, און אן אב רעכנט זיך דאך אלע מאל מיט דעם פארנעם און הבנה והשגה פון דעם בן ווען ער גיט די ברכה. דערפאר זעט מען - "כרחם אב על בנים", - אז בשעת אן אב באציט זיך צו א בן קטן, גיט ער ניט ענינים וואס פאר דעם בן איז דאס צו הויך, ער וויל דאך עס אבער געבן די ענינים הכי טובים והכי נעלים, טוט ער דאס אן אין אזוינע לבושים און אין אזא צורה, אז דער בן זאל דאס אויך פארשטיין און זאל דאס אויפנעמען, און דורך דערויף - אויך סוף כל סוף צוקומען צו די פנימיות און עילוי הענינים.

וואס דעמולט פירן זיך אויס בײדע ענינים: דער פאטער גיט אלץ וואס ער וויל געבן; דער קינד, כאטש ער איז נאך ניט דערוואקסן צו דעם פאטער'ס שכל, אבער דורך דעם וואס מ'גיט דאס עם אין אותיות, לויט <u>זיין</u> פארשטאנד, לייגט מען אין דעם אריין אלץ וואס דער פאטער וויל געבן און דאס ווערט ברשות הבן. און דאס גופא גיט עם כוחות אז סוכ"ס זאל ער נעמען סיי די חיצוניות און סיי די גרויסקייט לויט דעם שכל און פארנעם פון דעם אב.

דערפאר, בשעת עס איז דא דער "כולנו כאחד" ווערט נמשך אין דעם "ברכנו" א ברכה ווי ס'גיט אן אב. אנהויבנדיק פון "נער ישראל ואוהבהו", אז דעמולט קומט ארויס די אהבה פון דעם אב מצד דערויף וואס עס איז א "נער" מ'שטייט נאך אין א קטנות, מ'איז נאך ניט דערוואקסן צו דעם פארשטאנד ווי דער אויבערשטער וויל לויט <u>זיין</u> שכל, איז דעמולט דוקא שטייט די אהבה בגילוי יותר, כדי א נער קטן זאל אויך פארשטיין, און דורך דערויף נעמט מען אויך דעם תכלית העילוי, וואס עס איז דא לויט דעם פארנעם פון דעם פאטער.

איז בהמשך להאמור, אז מ'געפינט זיך אין חודש הגאולה, חודש ניסן, און אין דעם חודש עצמו - אין דער וואך פון חמשה עשר בחודש ניסן - "בצאת ישראל ממצרים", איז דעמולט איז די ציט פון דער ברכה, אז דער אויבערשטער זאל אראפ ברײנגען די גאולה האמיתית והשלמה, וואס זי איז "כימי צאתך מארץ מצרים" וואס דעמולט האט זיך דאס אנגעהויבן און עס דארף איצטער ארויסקומען בגלוי, איז כדי מ'זאל דאס אויפנעמען בשמחה ובטוב לבב, זאל דער אויבערשטער פריער אראפנעמען כל ענינים המבלבלים, זאל זיין א חרות אמיתית פון אלע ענינים וואס שטערן א אידן אין חייו הרוחניים, און צוזאמען דערמיט - אויך חייו הגשמיים, וואס דעמולט פירט ער זיך ווי דער אויבערשטער וויל אין לימוד התורה וקיום המצות, און ווערט א כלי מחזיק ברכה, ברכתו של הקב"ה, מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה, אין די לעצטע שעות פון גלות, לויט

דעם אופן ווי מ'געפינט זיך נאך אין גלות,

ובקרוב ממש, אין דער ישועה און ברכה השלמה - גאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, וואס דעמולט וועט זיין "כולנו כאחד" - בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו", מען וועט גיין אלע מקבל זיין פני משיח צדקינו ובקרוב ממש.

ב. מ'האט דאך גערעדט פריער בהנוגע צו חודש ניסן, און אין חודש ניסן אין דער צייט וואס "קיימא סיהרא באשלמותא", בחמשה עשר בו, וואס דעמולט איז דאך די לבנה בשלימות, וואס "ישראל מונים ללבנה" און "דומים ללבנה", ווי ער זאגט אין מדרש, איז בחמשה עשר בניסן איז געווען דער "לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי", און ווי ער זאגט דעם לשון אין מכילתא, אז דאס איז בדוגמא ווי מ'נעמט ארויס דעם עובר "מקרב", וואס אויך לשון המכילתא באווייזט אז דעמולט איז געווען די לידה פון עם ישראל, און אזוי אויך די מפרשי תנ"ך אויף דעם בארימטן קאפיטל אין יחזקאל (וואס ווערט אויך אראפגעבראכט אין הגדה) וואו עס רעדט זיך וועגן לידת עם ישראל, - זיינען מפרש אז דער קאפיטל רעדט זיך וועגן חמשה עשר בניסן - "בצאת ישראל ממצרים .

שטעלט זיך די שאלה: בשעת עס ווערט געבארן א פאלק, און אין תורה איז דאך דער סדר אז "מה שיש בכלל יש בפרט" איז עד"ז אין "עולם קטן זה האדם", איז אין וואס דארף שטיין דער תכלית השלמות ועבודת האדם, וואס דארף ער שטרעבן אויף צו דערגרייכן אז חיין זאלן זיין חיים שלמים ?

וואס מצד דעם וואס "לקחת לו גוי מקרב גוי" איז געווען "בכבודו ובעצמו לא ע"י מלך ולא ע"י שרף ולא ע"י שליח אני הוא ולא אחר", איז פארשטאנדיק אז אין דעם ענין (ותכלית) הלידה ווערט אויך באשטימט די מטרה צו וואס דער גוי הנולד - דער פאלק וואס ווערט געבארן דארף שטרעבן כדי צו דערגרייכן דעם תכלית וואס דער מוליד האט געוואלט אז מ'זאל צו עם צוקומען.

וויבאלד אז עס איז "בכבודו ובעצמו - אני הוא ולא אחר", און אויף דעם אויבערשטן בכבודו ובעצמו, שטייט אז ער ווערט אנגערופן "עצם הטוב", און ווי עס ווערט געבראכט דער לשון אויפן אויבערשטן "מטבע הטוב להיטיב".

וואס דערפאר איז אזוי אויך למטה, אז א מענטש איז בטבע טוב מצד התולדה, אן קיינע השתדלות מצדו און דאס איז אזוי למטה ווייל אזוי איז אין דעם אדם העליון שעל הכסא כביכול, בא דעם אויבערשטן, איז ענינו להיטיב, מצד דעם וואס ער איז "עצם הטוב".

וויבאלד ער איז "עצם הטוב", איז דערפון פארשטאנדיק אז דאס וואס מ'איז געבארן געווארן - "לקחת לו גוי מקרב גוי" ע"י הקב"ה בכבודו ובעצמו - איז דער תכלית השלמות שלו אז ער זאל שטיין אין א מצב טוב און האבן טוב בתכלית השלמות.

עפ"ז קומט אויס, בהשקפה ראשונה, אז וואס פאר א טוב איז בתכלית השלמות - בשעה מ'דארף אויף דעם נים האבן קיין יגיעה, ווארום אויב ער דארף הארעווען כדי צו צוקומען צו דעם טוב איז דאך דאס פארבונדען מיט אן אנשטרייגונג מצדו - מצד מקבל הטוב, און אויב ער וואלט די אנשטרייגונג ניט געהאט וואלט ער דאך געקאנט אויפנעמען מער בשלימות דעם טוב וואס "טבע הטוב להיטיב" גיט עם און אפילו אז די אנשטריינגונג איז א קליינע, איז דאך דאס א חילוק בלויז אין כמות, אבער אין איכות איז דאך דאס לכאורה ניט קיין נתינת הטוב בשלמות, וויבאלד אז מ'שטעלט א תנאי אז ווען וועט ער באקומען דעם טוב, דוקא אויב מצדו וועט זיין א השתדלות, א יגיעה, עכ"פ א יגיעה קטנה.

עפ"ז און דוקא מצד דער אמונה אין שלמות הבורא, ביז אז דאס איז א שלמות שאין למעלה ממנה - דארף אויסקומען - אז בא "מעשה ידי להתפאר" וואס דאס זיינען אידן, דארף דער אויבערשטער וועלן לכאורה אז אידן זאלן באקומען כל עניניהם אן

קיין יגיעה והשתדלות, און דאס וואס מ'זעט אז מ'דארף הארעווען ביז מ'דערגרייכט, קאן מען דאס מסביר זיין אז דאס איז געווארן דערנאך, וואס ס'איז דאך מפני חטאינו עד"ז אין דקות הענינים, האט דאך "חטאינו" אויך א טייטש מלשון "אני ושלמה בני חטאים", אז עס פעלט, און וויבאלד אז עס פעלט אין שלמות האדם פעלט אויך אין דעם שלמות הטוב וועלכע ער באקומט אן יגיעה. דערנאך כדי ער זאל באקומען דעם טוב בשלמות, דארף ער הארעווען אז ער זאל צוקומען צו זיין שלמות, ווארום דעמולט וועט ער א כלי אויף מקבל זיין די שלמות הטוב, אבער לולא החטא והחסרון האט דאך בריאת עם בני ישראל - ועד"ז בריאת האדם אלס א יחיד לכאורה געדארפט זיין אין אן אופן אז ער זאל באקומען כל עניניו בלי שום יגיעה והשתדלות.

זעט מען אבער, אז גלייך ווי אדם הראשון איז באשאפן געווארן וואס ער איז דאך געווען "יצור כפיו של הקב"ה - בהנוגע צום גוף, און בהנוגע צו דער נשמה - "ויפח באפיו נשמת חיים", און ווי ער ברייננגט דעם לשון פון זוהר "מאן דנפח מתוכיה (ומפנימיותו) נפח", אז דאס איז ניט א הבל ע"ד הבל הדיבור - אן איבעריקע אנשטריינגונג, נאר עס שטייט דער לשון "ויפח" וואס בלשון הקדש גייט דאס אויף א נפחיה וואס איז פארבונדן מיט א יגיעה, ביז אז דאס קומט ארויס "מתוכו ומפנימיותו" קומט אויס אז סיי דער גוף האדם איז געווען ("גלמי ראו עיניך") יצור כפיו, און אזוי אויך די נשמה איז געווען "מתוכו ומפנימיותו" פונדעסטוועגן נאך קודם החטא והחסרון בשעת דער אדם איז נאך געווען בשלמות, שטייט גלייך אז מ'האט עם באשאפן און זיין תכלית איז געווען "ויניחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה", דא איז גלייך אנגעוויזן געווארן אז אפילו קודם החטא וואס דעמולט איז דאך "עולם על מילואו נברא", ווי ס'שטייט אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, און ער זאגט אין מדרש "תולדות מלא כתיב" (וואס דאס איז דא בלויז צוויי מאל: בשעת הבריאה קודם החטא, און "אלה תולדות פרץ" - ווען ס'הויבט אן ארויסקומען בגלוי ווי וועלט וועט שטיין לאחר ביאת משיח צדקנו (ובנתיים איז חסרון) איז "תולדות השמים והארץ בהבראם" כולל די בריאה פון אלע ששה ימים כולל אויך די בריאה פון אדם הראשון, איז גלייך געווען "ויניחהו בג"ע", ע"מ אז ס'זאל זיין "לעבדה" וואס "עבודה" בלשון הקודש איז פארבונדן מיט יגיעה, ווי דער אלטער רבי טייטשט, אז דאס איז מלשון עיבוד עורות, וואס דאס איז איינע פון די שווערסטע עבודות און עד"ז איז אויך דער אפטייטש "עובד אלקים". און דאס איז דער ענין פון "לעבדה" וואס שטייט ביי אדם הראשון.

דערפאר אז מ'וויל באצייכענען איינעם וואס איז אינגאנצן איבערגעגעבן ביז אז ער איז ניט קיין מציאות לעצמו ווערט ער אנגערופן בשם "עבד", וואס זיין גאנצע מציאות איז מציאות האדון, וכמבואר בכמה מקומות ביז צו הלכה בפועל, כמבואר בפוסקים די נפק"מ בדבר בנוגע צו א גט שחרור וכו'.

זעט מען דאך, אז ניט קוקנדיק אויף דעם וואס לכאורה בריאת אדם הראשון קודם החטא האט געדארפט זיין אין אן אופן אז ס'זאל זיין "מפרי עץ הגן אכול תאכל" אן קיין השתדלות מצדו, זאגט מען אבער אז דער תנאי צו "ויניחהו בגן עדן", איז "לעבדה" ניט "לאכול מפריה", נאר "לעבדה ולשמרה", און ערשט דערנאך האט מען עם געזאגט "מפרי עץ הגן אכול תאכל".

עד"ז טייטשט די גמרא דעם פסוק "אדם לעמל יולד", אז דאס איז ניט אן ענין יוצא מן הכלל, אדער ס'איז פארבונדן מיט א חטא ועון (צי בפשוטו אדער בדקות הענין), נאר - "יולד", לכתחילה איז לידת האדם כדי אז ער זאל האבן א געלעגנהייט און ער זאל אויספירן בפועל דעם ענין פון "עמל", וואס "עמל" איז ניט סתם וואס ער טוט עפעס אן ענין של עשי' בעלמא, נאר דאס ווערט אנגערופן "עמל", אז מ'דארף הארעווען, און ער איז געבארן געווארן ניט כדי ער זאל עפעס טאן סתם, נאר ער זאל דאס טאן אין אן אופן של עמל.

דאס גיט א הוראה בהנוגע א פאלק וואס רעדט זיך צוזאמען און טראכט אין וואס פאר א ריכטונג ס'דארף גיין די השתדלות - דארף זיך עס ניט אנהייבן פון באקומען

וואס מערער, נאר ס'דארף זיך אנהייבן פון "לעבדה ולשמרה", און דערנאך דארף זיין די עבודה בשלמות און אן עבודה טובה, וועט דעמולט בדרך ממילא קומען דאס וואס עצם הטוב להיטיב".

און דאס זעט מען סיי ביי אדם הראשון - "לעבדה ולשמרה", און סיי ביי יעדער מענטשן ווי די גמרא טייטשט אפ אין סנהדרין, אז אויף יעדער איד אלס א יחיד, בכל מקום ובכל זמן איז "לעמל יולד"; עד"ז זאגט מען אויך בנוגע כללות עם ישראל, אז "בהוציאך את העם ממצרים" (שמות ג, יב) [וואס דאס איז, ווי גערעדט פריער לידת עם ישראל "לקחת לו גוי מקרב גוי"] דערציילט מען ניט אז דעמולט וועט זיין חרות און אז דעמולט וועט מען זיי ברייגגען אין אן "ארץ טובה ורחבה", און ס'וועט זיין "לאכול מפרי' ולשבוע מטובה", נאר מ'זאגט אז דעמולט וועט מען דערגרייכן און האבן די מעגליכקייט אויף "תעבדון את האלקים על ההר הזה".

דאס איז אויך דער דיוק הלשון, דוקא דערווארט "תעבדון", וואס דאס איז פארבונדן מיט עבודת עבד, מיט עמל ניט סתם עשי' בעלמא, וואס דאס איז די הוספה וואס מ'זאגט "אשר ברא אלקים לעשות - לתקן", דא שטייט טאקע דער לשון עשי' אבער א סאך א גרעסערע אנשטריינגונג איז דער ענין פון עבודה. אזוי אויך דא זאגט מען אז "בהוציאך את העם ממצרים" איז ניט באר אן ענין של עשיה אדער לימוד ושמיעה וכו', נאר דעמולט איז דער ענין "תעבדון", דוקא.

ובפרט ווי ער זאגט אין מדרש, און רש"י ברייגגט דאס בפירושו על התורה, (וואס דאס איז דאך א הוכחה אז דאס איז "פשוטו של מקרא", וואס דאס איז דאך ענינו של פרש"י על התורה - אני לא באתי לפרש אלא פשוטו של מקרא), אז בזכות מה איז געווען בהוציאך את העם ממצרים", דערפאר וואס מ'איז לכתחילה געגאנגען אויף "תעבדון את האלקים על ההר הזה".

דערפון האט מען דעם לימוד: אזוי איז געווען בבריאה מתחילתה, אזוי איז אויך געווען בשעת דער גאנצער אידישער פאלק איז געבארן געווארן, און אזוי איז דאס אויך בהנוגע צו יעדער אידן - אז ענינו איז ס'זאל זיין "לעמל", ס'דארף אבער זיין אן "עמל תורה", וואס דאס איז כולל אין זיך "עמל שיחה" און "עמל מלאכה", ווי די ס"ד אין סנהדרין, וואס דאס איז דאך א קס"ד פון תורה איז דאך דאס אויך א חלק פון תורה, וואס איז נכלל אין דער מסקנא וואס אמת טאקע מ'ווייס אז די זאך איז אזוי, אבער וויבאלד אז "עם חכם ונבון" וויל מען דאך מ'זאל פארשטיין דעם ענין אין שכל, וויבאלד אז תורה דערציילט אז דאס איז דער תכלית השלמות פון א גאנצן פאלק, און פון יעדער יחיד - דער ענין פון עבודה, ווארום דורך דערויף באקומט ער זיין שלמות און טוב בשלמות, און לכאורה איז דאך דאס פארקערט פון שלמות הטוב, בשעת מ'פארבינדט דאס מיט אן אנשטריינגונג און מיט אן עבודה וואס דארף אראפ נעמען העלמות והסתרים מניעות ובלבולים.

איז דער באור אויף דערויף, בלשון הידוע, אז דער אויבערשטער האט ניט געוואלט אז עס זאל זיין "נהמא דכיסופא", ווי מ'זעט בטבע אז א מענטש באקומט א זאך אן קיין השתדלות מצדו אפילו ניט קיין "עביד נייחא לנפשיה", וואס דעמולט איז "יהיב לו מתנתא", איז ווען דאס איז אויך ניטא, ווערט דאס אנגערופן "נהמא דכיסופא", און ווי געבראכט דעם לשון פון ירושלמי אז "הכלה הופכת פניה ואוכלת", אז דערפאר וואס זי איז ערשט געווארן א כלה און האט זיך נאט ניך משתדל געווען זי באקומט "נהמא דכיסופא" און דערפאר איז "הופכת פניה ואוכלת".

וואס דאס איז אויך דער כללות הביאור, אז דוקא מצד דעם וואס דער אויבערשטער וויל אז נאר א איד זאל ניט האבן נאר שלמות הטוב, נאר ער זאל דאס האבן בתכלית השלמות, איז אויב דער איד וואלט ניט געהאט אין דעם קיין השתתפות והשתדלות מצדו וואלט ער טאקע געהאט דעם טוב במילואו ער וואלט דאס אבער געהאט אינגאנצן ווארום ער וואלט דאס אויפגענומען אלס "נהמא דכיסופא", האט דער אויבערשטער במיוחד געגעבן א געלעגנהייט אז עס זאל זיין דער "תעבדון את האלקים", ס'זאל זיין "לעבדה ולשמרה",

ולאחרי זה אז ער קומט אין "ארץ טובה ורחבה", אדער "את פרי עץ הגן אכול תאכל" איז וויל ער האט אינדערויף געהאט א השתתפות - די עבודה "לעבדה ולשמרה" מצדו, אט דעמולט דוקא נעמט ער אויף דעם טוב, און בשלמות אן קיינע ענינים פון "נהמא דכיסופא".

וואס דוקא מצד דעם וואס עצם הטוב להיטיב", און ער איז דאך בתכלית השלמות, וויל ער אויך אז דער מקבל הטוב זאל דאס האבן בשלמות, האט ער דאס געגעבן איז אזא אופן; און עד כדי כך איז דאס נוגע אז דאס איז ניט נאר אויב ס'איז בערך אדער אפילו בערך, זאגט די גמרא אז "אדם רוצה בקב שלו יותר מתשעה קבים של חבירו", אז ביי עם איז טייערער און ער וויל בעסער האבן מערניס ווי איין קב, אבער דאס זאל זיין זיינעם - אן אויסגעהארעוועטער, און דערפאר איז ער מוותר אויף תשעה קבין אויב דאס איז דעם חבר'ס און דער חבר גיט דאס עם אפ.

וואס דאס איז אויך דער ביאור וואס מ'זאגט "אדם לעמל יולד", און בא אדם הראשון אפילו קודם החטא "לעבדה ולשמרה" ועד"ז אויך ביי אידן "לקחת לו גוי מקרב גוי" איז פארבונדן מיט "תעבדון את האלקים על ההר הזה", וואס דאס איז געווען דער זכות וואס דורך דעם איז "בהוציאך את העם ממצרים", ועד"ז האט דאס דאך געדארפט ארויסקומען אין עשיה בפועל ? זאגט מען אז די הכנה צו פסח איז געווען, "בדמיך חיי בדמיך חיי" - דער ענין פון דם פסח און דם מילה, וואס דאס איז דאך א ענין וואס איז פארבונדן מיט עבודה און השתדלות בעצמו ! ביז דער ענין פון מילה ווי דער רמב"ם זאגט אין הלכות מילה אז דאס איז גאר א ענין של סכנה, און אעפ"כ האט מען דאס געטאן נאך פאר מתן תורה, וואס דאס איז געווען די השתדלות די עבודה און דער עמל מצדם, וואס מצד דערויף איז געווען די גאולה ראשונה בתכלית השלמות, ביז אז די גמרא זאגט אילו זכו וואלט געווען "כימי צאתכם מארץ מצרים", תכלית השלמות אין גאולה, תכלית השלמות אין זמן חרותנו.

און דאס איז אויך בהמשך להאמור לעיל, אז "בכל שנה ושנה (איז) הימים האלה נזכרים ונעשים", און ווי דער אריז"ל טייטש דאס אפ אז ווען די ימים זיינען "נזכרים" - אז מ'דערמאנט זיך, און מ'טראכט זיך ארײן אין זיי און אין זייער תוכן, אט דעמולט איז "נעשים", ונמשכים ההשפעות וההמשכות ווי ס'איז געווען דעם ערשטן מאל, און נאך מערער, "ארום ס'איז דאך דא א ציווי "מעלים בקודש", א הוספה בכל עניני טוב וקדושה איז אין חודש ניסן ובפרט נאך עשירי בניסן, וואס דעמולט איז געווען דער "בעשרה לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית", וואס דאס איז געווען דורך משכו ידיכם מעבודה זרה, אז וואס מ'איז געווען געווארן כמה שנים, האט מען אנגעזאגט אז ס'זאל זיין "משכו".

און עס דארף זיין דער ענין פון "שה", וואס דאס איז געווען די עבודה זרה פון מצרים, און ווי ער זאגט אין מדרש, אז משה רבנו האט דערהערט דעם ציווי האט ער געפרעגט בא דעם אויבערשטן: וכי אינך יודע אז דאס איז (שה) עבודה זרה של מצרים, ווי אזוי קאן דאס זיין אז ולא יסקלונו ?

און אעפ"כ איז "ויאמינו העם", און מ'האט דאס געטאן און דאס איז זיכער געווען פארבונדן מיט אן עמל והשתדלות גדולה ביותר, וואס דאס איז געווארן די הכנה אין די ימים שבנתיים, אז מ'האט געהאלטן אין דעם מעמד ומצב נפשי, ביז אז בי"ד בניסן איז געווען דער "ושחטו הפסח".

און דערנאך איז בחמשה עשר בו געווען "בצאת ישראל ממצרים" וואס "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", בלשון פון דעם אלטן רבי'ן על ידי מעשנו ועבודתנו במשך שית אלפי שנין דהוב עלמא, ובמיוחד במשך זמן הגלות וואס דעמולט איז די מעשה און עבודה פון אידן פארבונדן מיט מסירות נפש, ניט נתפעל ווערן פאר דער סביבה און דער וועלט וואס ארום עס, ברייינגט מען אראפ דעם "אראנו נפלאות", בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים, בביאת ממשיח צדקנו בקרוב ממש.

הנחה פרטית בלתי מוגה

ג. די הסברה וואס מ'האט פריער גרעדט אז וויבאלד "אדם רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו", האט דער אויבערשטער געוואלט און איינגעשטעלט די וועלט [בהנוגע צום אידישן פאלק, וואס זיי זיינען "בחר בנו מכל העמים"] אז ס'זאל זיין דער סדר פון "תעבדון את האלקים", ניט גלייך באקומען די "ארץ טובה ורחבה"; ועד"ז בנוגע להאדם "יצור כפיו של הקב"ה", זאל דאס זיין אין א אופן פון "וינחהו בג"ע (ע"מ) לעבדה ולשמרה"; ועד"ז בנוגע לכאו"א "אדם לעמל יולד", איז לכאורה איז דאס ניט קיין תירוץ און א הסברה בנוגע צו דעם אויבערשטן.

ווען דאס רעדט זיך וועגן אן ענין וואס איז פארבונדן און געבונדן מיט חוקי הטבע, איז וויבאלד אז טבע האדם איז "רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו" האט דער נותן מתנה ונותן הטובה קיין ברירה ניט, אויב ער וויל אז יענער זאל דאס אופנעמן בשלמות דארף ער פון עם עפעס פארלאנגען, וואס דורך דערויף זאל דאס ווערן שלו, עכ"פ אן עבודה קטנה, ובלשון המדרש צולייגן אן "אצבע קטנה"; בשעת ס'רעדט זיך אבער וועגן דעם אויבערשטן, וואס ער איז דער וואס "חוקות שמים וארץ שמתי" - ער האט געמאכט די חוקי הטבע, האט דאך לכאורה דער גאנצע הסבר קיין ארט ניט, ווארום הא גופא קשי' פארוואס האט ער באשאפן דעם טבע האדם אז עם זאל ניט איינגיין קיין טובה סיידען ער זאל זיך דארפן אויף דערויף מאטערן וכו', וואס דאס איז דאך א מאטערניש, וואס פאר עבודה ס'זאל ניט זיין מוז דאך האבן השתדלות דאס הייסט א העדר שביעת רצון, העדר מנוחת הנפש העדר מנוחת הגוף וכו', און מען קאן עם אויף אנאנדער אופן ניט געבען די טובה סיידען ס'זאל זיין לעבדה און "לעמל יולד"; דער אויבערשטער איז דאך ניט געבונדען מיט חוקי הטבע, ער האט זיי געמאכט, איז לכאורה מצד דערויף וואס ער איז "עצם הטוב", און "טבע הטוב להיטיב", האט ער גדארפט דעם אדם באשאפן אין א תכלית השלמות, אז ער זאל ניט דארפן האבען קיין יגיעה און קיין עבודה, אפילו א השתדלות קטנה ביותר, און אעפ"כ זאל עם איינגיין דעם תכלית הטוב במילואו, מידו "המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה" ?

וואס ווי גערעדט פריער דאס איז א גוטער הסבר "בין אדם לחברו", דאס האט אבער קיין שייכות ניט אויף פארענפערן דעם אופן הבריאה פון דעם בורא, וואס ער האט באשאפן אויך די חוקי הטבע, און פונקט ווי ער האט באשאפען א טבע האדם "רוצה בקב שלו מתשעה קבים של חבירו", האט ער עם געקאנט באשאפן אין א אופן אז עס זאל זיין גוט תשעה קבים אפי' של חבירו אבי דאס זאל אנקומען צו עם בדרך הטוב והישר.

און אט דא קומט אריין די נקודה פנימית והתיכונה בכל זה, אמת טאקע, פונקט ווי ער האט באשאפן דעם אדם בטבע זה האט ער עם געקאנט באשאפן א טבע אז עם גייט איין א טובה אויב נאר די נתינת הטוב איז "בעין יפה (נותן)". אבער דעמולט וואלט ער געוועז ניטמער ווי א מקבל, דער אויבערשטער האט געוואלט אז (דער מענטש), א איד, זאל צוקומען צו נאך א העכערע שלמות, און דאס איז דער תכלית השלמות און תכלית הטוב - "נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", ווי ער זאגט אין מדרש: "אמר הקב"ה ליעקב מה אני בורא עולמות אף אתה בורא עולמות", דער אויבערשטער האט געקאנט באשאפען א מענטשן א אידן אז ער זאל קאנען באקומען טוב און ניט האבען דעם געפיל פון "נהמא דכיסופא", אויב נאר די נתינת הטוב שלו איז געגעבון געווארן דורך א "טוב עין הוא יבורך", ווארום אויב ניט גייט ניט איין דעם טוב, מ'טאר גאר ניט נעמען דעם טוב, וויבאלד אבער מ'באקומעט דאס פון דעם "טוב עין" עאכו"כ פון "עצם הטוב", איז אט דעמאלט קאן דאס אים איינגיין בתכלית השלמות אן קיינע ענינים פון "נהמא דכיסופא".

אבער דאן ווערט ער מער ניט ווי א נברא - ער ווערט מער ניט א מקבל, וואס דאס איז אויך א שלמות גדולה אז דער נברא שטייט בתכלית השלמות צו וועלכער א נברא קאן דערגרייכען, האט אבער דער אויבערשטער געוואלט אז א נברא זאל האבען א מעגליכקייט ווערן העכער פון גדרי הנבראים, אז ער זאל ווערען ווי געזאגט פריער (בלשון חז"ל) "שותף להקב"ה" און אמיתית ענין השותפות איז דאך ניט אז איין שותף האט א טייל און דער צווייטער שותף האט א צווייטן טייל, נאר בכל נקודה ונקודה פון די נכסים משותפים זיינען זיי ביידע שותפים.

ווי אזוי קאן ער ווערן א "שותף להקב"ה" וואס דעמולט ווערט ער בדרגת בורא, אדער בלשון הזוהר אז ישראל וקוב"ה דורך אורייתא איז כולא חד, ווי ער זאגט דארט אז "תלת קשרין אתקשראן דא בדא ישראל באורייתא ואורייתא בקוב"ה, איז דורך דערויף ווערן ישראל וקב"ה כולא חד, - אז ער ווערט אין א דרגא פון בורא, דורך וואס קאן דאס ווערען, דורך דעם וואס ער טראגט אריין א חלק אין דער שותפות, אז מ'שיינקט עם א חלק אין דער שותפות אן קיין השתדלות מצדו, איז דאס ניט קיין שותפות ס'איז נאר א מקבל מתנה.

בשעת ער טראגט יע אריין זיין השתדלות - זיין יגיעה, איז אע"פ אז די יגיעה איז א קלענערע אדער א גרעסערע וכו', אבער דאן ווערט ער א שותף ניט נאר בהנוגע אליו און חלקו בעולם, נאר ווי די גמרא זאגט אין שבת "נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית", אין דער גאנצער בריאה פון ששת ימי בראשית, אז אע"פ וואס דער אדם איז באשאפן געווארן ביום השישי ובסוף יום הששי (ווי די גמרא אין סנהדרין זאגט די שעה ווען ער איז באשאפן געווארן - "עמד על רגליו", וואס דאס איז געווען לאחר חצות היום וכו') און ווי רש"י ברייננגט אראפ (וואס כאמור לעיל איז פארשטאנדיק דערפון, אז דאס איז פשוטו של ענינים, און אזוי לייגט זיך דאס אפ אפילו בא א "בן חמש למקרא"), אז אדם איז באשאפן געווארן "אחור למעשה בראשית", כדי ער זאל געפינען "הכל מוכן לסעודה", גאנץ מעשה בראשית איז באשאפן געווארן פאר אדם הראשון, און ער האט געהאט "מוכן לסעודה" און ער האט געקאנט נהנה זיין מסעודתו של ממ"ה הקב"ה, האט אבער דער אויבערשטער געוואלט אז ער זאל ניט הנאה האבן פון א סעודה מוכנת כדי ער זאל ווערן אין א אופן פון בורא, כביכול - ביז וואנעט אז "כולא חד", וואס דאס קאן זיין בשעת ס'וועט זיין דער ענין פון "לעבדה", "אדם לעמל יולד" און תעבדון את האלוקים על ההר הזה".

בדוגמא ווי אן עבד איז ניט קיין מציאות פאר זיך, ווי דער רשב"א זאגט, נאר זיין גאנצע מציאות איז מציאות האדון, איז דורך דערויף וואס "תעבדון את האלקים", ווערט דאס אויס מציאות פון א נברא און ס'ווערט א מציאות פון "אלקים", כביכול, - "אני אמרתי אלקים אתם" [ווי ער זאגט אין מדרש, אז לולא הענין פון חטא וואלט דאס געבליבן אין דעם מעמד ומצב ווי דער אויבערשטער האט געוואלט לכתחילה] וואס דאס איז דורך א בריאה מצד האדם, וואס דאס איז דער ענין פון "תעבדון את האלקים" ועד"ז (פאר דערויף) "לעבדה ולשמרה", ועד"ז בכאו"א "אדם לעמל יולד".

און דא קומט דער ביאור אויף די קושיה הידועה וואס ס'ווערט שוין געבראכט אין מדרש, אבער איצט ווערט דאס געפרעגט על כל צעד ושעל: אויב דער אויבערשטער וויל אז א איד זאל זיך פירן ווי עס שטייט אין שו"ע ע"פ התורה והמצוה, פארוואס מאכט ער עם אזוי פיל שווערקייטן ? דער איד וואס וויל זיך פירן ע"פ שו"ע [וואס דאס וויל דאך יעדער איד, ווי דער רמב"ם פסק'נט אפ, אז יעדער איד אויב ניט "יצרו אנסו" וויל ממלא זיין דעם רצון פון דעם אויבערשטן,] וויל דאך לערנען תורה ומקיים זיין מצות, איז פארוואס לייגט מען כמה קישוים און העלמות והסתרים, אז ער זאל דארפן האבן אויף דעם א יגיעה, ביז וואנעט מ'זאגט עם אז "בכל מאדך" ביז דעם ענין פון מסירת נפש.

און ווי די קשיא וואס ער זאגט אין מדרש בהנוגע צו מצות מילה, די ערשטע מצוה, וואס איז געגעבן געווארן צו אידן, האט דער פילוסוף זיך געשטעלט אויף דעם און געפרעגט, אויב דער אויבערשטער האט געוואלט אז ס'זאל זיין מילה האט ער לכתחילה געדארפט באשאפן דעם מענטשן, מהול ? און מ'האט עם פארענטפערט אז "אפילו טורמסין צריכים תקון", לכתחילה איז אזוי באשאפן געווארן די וועלט אז א איד זאל קענען האבן א מעגליכקייט ארייננגיין אין א שותפות כביכול מיט'ן אויבערשטן, עד"ז איז אין עבודת כאו"א און כל אחד ואחת, בשעת מ'טרעפט א שווערעקייט קומט דאך גלייך דער יצר מצד השמאל - דער יצר הרע, מיט דער טענה, אז דאס איז רצון הבורא דו ביסט דאך א מאמין באמונה פשוטה, אז דער אויבערשטער איז א בעל הבית בכל פרט ופרט, בימינו אלו בכל מקום ומקום, איז ווי קומט דאס אז ס'זאל זיין א דבר והיפוכו דער אויבערשטער וויל זאלסט מקיים זיין די און די מצות, און כדי זיי צו מקיים זיין

דארפסטו זיך אנשטריינגען, כדי דו זאלסט קאנען צוקומען דערצו ?

איז דאס ניט דער טעם חס ושלום, אז "עצם הטוב" וויל מאטערן א אידן וכיוצא בזה ואדרבא ער וויל עס געבן א מעגליכקייט אז די מצות זאלן זיין ניט ווי ס'איז געווען "אשר נאכל במצרים חנם", ווי ער טייטש אפ אין זהר, אז סטרא דלעומת זה גיט מען "חנם", משא"כ א ענין פון מצוות וויל דער אויבערשטער אז עס זאל זיין דוקא בכסף, - דוקא בהשתדלות ניט אומזיסט, וואס דעמולט האט ער דעם געפיל אז דאס איז זיינע, און דורך דעם איז דער געפיל אז דאס איז ניט א צופעליגע זאך וואס ס'האט געקאנט זיין באופן הפכי, דעמול וואלט געפעלט אין שלמות הטוב הנשפע למקבל הטוב און ער וואלט געווען ניט מער ווי א מקבל, און אזוי ווערט ער א שותף אין דעם טוב וואס ער באקומט.

און דוקא מצד די טייערקייט פון תורה ומצות, און מצד די טייערקייט פון אידן וואס דער אויבערשטער וויל אז זיי זאל אנקומען אין תכלית השלמות, און ביי זיי זאל זיין תורה באופן פון "מצאת", האט ער דאס פארבונדן דוקא מיט "יגעת", ווי די גמרא זאגט אין מגילה, "יגעת ולא מצאת אל תאמין", ס'קען גאר ניט זיין אזא מציאות, ווארום דער אויבערשטער וואלט ניט געגעבן א אידן אויף מאטערן זיך סיידן צוליב א תכלית נעלית ביותר, וויבאלד ס'איז געווען "יגעת" [ווייל דער אויבערשטער האט געזאגט ער דארף זיין א יגע בתורה], איז א זיכערע זאך אז עס וועט זיין א יגעת ונשכר, ער וועט האבן אזוי פיל לויט זיין יגיעה, נאר עס וועט זיין "ומצאת", ווי די גמרא זאגט אין סנהדרין אז "שלושה באים בהיסח הדעת", ער וועט באקומען אזוי פיל אין ידיעת התורה וואס דורך דעת קאן ער אהינצו ניט צוקומען, דאס קומט דורך "היסח הדעת", ווי אזוי אבער קומט ער דערצו דארף זיין א יגיעה מצדו.

וואס דאס איז דער ביאור אויף די שווערקייטן וואס מ'האט כדי צו דערגרייכן צו א דבר טוב בכלל, און כדי צו דערגרייכן צו א ידיעה בתורה, א ידיעה אמיתית, און צו קיום המצות כדבעי, וואס דעמולט קאן דאס ניט זיין "חנם", נאר עס דארף זיין דוקא בשכר, איז דאס פארבונדן מיט א השתדלות מצד האדם וואס דאן ווערט ער בדרגא פון דעם "מצוה המצוה" און פון "נותן התורה" כביכול.

נאר אויף דערויף זאגט מען אז דאס איז ניט ח"ו אז עס איז א הכרח אז מ'זאל זיך מאטערון און א יגיעה עצומה ס'ווערט דערציילט אין מדרש אז בשעת רבי חנינא בן דוסא האט געוואלט עולה לרגל זיין און האט ניט געהאט וואס צו ברייגנען און האט געפונען א אבן גדולה, וואס ס'איז ניט געווען בכוח איינער אליין מעלה זיין צו ירושלים, זיינען געקומען מלאכים בצורת בני אדם, און אים געזאגט אז זיי וועלן דאס טאן פאר עס, נאר ער זאל אונטערלייגן א אצבע קטנה, און בשעת ער האט אונטערגלייגט א אצבע קטנה האט ער א קוק געטאן אז ער שטייט אין ירושלים מיט'ן אבן גדולה: וואס לכאורה ממ"נ, וואס האט ער דא אויפגעטאן מיט די אצבע קטנה ? ס'דארף אבער זיין לא יראו פני ריקם", בשעת מלאכים טראגען ארויף די אבן גדולה, וועט דאס זיין "יראה ריקם", האט מען געדארפט האבן אז עס זאל זיין זיינע, עכ"פ מיט א השתדלות פון אצבע קטנה.

און א תוספות הסברה בזה, די אצבע קטנה פון א בן אדם איז מער יגיעה, ווי "חמשה מלאכים וחמשה בני אדם" (ווי ער זאגט אין מדרש) זאלן טראגן אן אבן גדולה אין ירושלים, עד"ז בשעת מ'זאגט אויף דעם אויבערשטן אז "לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקב"ה את עולמו", (נאר) דבור פיו, איז דאך דערפון פארשטאנדיק אז צו ווערן א "שותף להקב"ה במעשה בראשית", דארף דאס ניט זיין דוקא עמל כפשוטו - הארעווען ר"ל און פארשווארצט ווערן, ס'איז גענוג אז ס'וועט זיין "בדיבור פיו", ער דארף דאס אבער טאן ע"ד ווי בא דעם אויבערשטן כביכול, איז דער ענין פון "דיבור פיו", איז "אנא נפשי כתביה יהבית", דער "דבור פיו" וועגן וועלכע עס רעדט זיך איז דאס די "עשרה מאמרות שבהם נברא העולם", וואס דאס זיינען די עשרה מאמרות מיט וועלכע תורה הויבט זיך אן, זאגט ער אויף דערויף אין שבת אז "אנא נפשי כתבית יהבית". און ווי דער בעש"ט טייטשט דאס אפ, אז דער אויבערשטער האט אריינגעלייגט "נפשי" אין דעם "כתבית" און דאס האט ער געגעבן ("יהבית") צו אידן, און דעמולט איז גענוג

אפילו "בדיבור פיו".

וואס פאר א יגיעה והשתדלות עס וועט זיין פון א אידן, בשעת עס וועט אבער זיין אנא נפשי" - ער לייגט זיך אינגאנצן אריין אין דער השתדלות, איז אע"פ אז די השתדלות בכמות איז א קליינע אבער אין דערויף ליגט ער דאך "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך" דעמולט גיט ער דעם זעלבן חלק כביכול, ווי "עושה מעשה בראשית", און אט דעמולט ווערן זיי ביידע שותפים און דעמולט אלס א שותף זאגט ער אויך א דעה אין דעם גאנצן מהלך העולם, "מאן מלכי רבנן" וואס רבנן איז דאך דאס דורך דערויף וואס מ'לערנט תורה "ותורתו נקראת על שמו" "ובתורתו יהגה יומם ולילה", ער ווערט א בעל הבית אויף תורה, במילא ווערט "בי מלכים ימלכו" - "מאן מלכי רבנן" שטעלט ער זיך אריין אין תורה, און ער פסק'נט אפ - אמר מלכא עקר טורא", ס'ווערט נעקר דער יצר הרע וואס "נדמה להר", און ס'ווערט בטל דער "ומפני חטאנו (ווערט בדרך ממילא בטל דער) גלינו מארצנו", און עס קומט די גאולה האמיתית והשלמה, בלשון הרמב"ם: "הבטיחה תורה (תורה האט צוגעזאגט וואס דאס זאגט תורת אמת, וביחד אם זה תורת חיים, (חיים בעולם הזה הגשמי והחומרי) אז) ישראל עושים תשובה (און ווי דער רמב"ם איז מסיים) ומיד נגאלים" תיכף ומיד, בגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו.

ד. בנוגע צו דעם עמל וואס גערעדט פריער גיט דאס א מעגליכקייט א אידן אז ער זאל ווערן א "שותף להקב"ה במעשה בראשית", ניט נאר אין דעם תורה וואס ער באקומט, נאר נאך מערער אין די אלע ענינים וואס זיינען באשאפן געווארן בששת ימי בראשית וואס זיי ווערן דאך נכלל אין דעם נאמען מעשה בראשית, אזוי ווי ס'שטייט "אין כל חדש תחת השמש", אלע ענינים וואס האבן געטראפן נאך דערויף איז אלץ נכלל אין די ענינים פון ששת ימי בראשית און ער ווערט אין זיי שותף על ידי עמלו.

און אויף דערויף טראכט די גמרא וואס פאר אן עמל מיינט מען דאס, און זאגט אויף דערויף א קס"ד אז דאס איז "עמל מלאכה", און (א קס"ד בשעת מ'ווייס אז ס'איז ניט עמל מלאכה, אפשר איז דאס) "עמל שיחה", ביז וואנעט עס בלייבט די מסקנה אז דאס איז "עמל תורה", וואס ווי גערעדט פריער א קס"ד אין תורה איז אויך א חלק פון תורה.

וואס דאס איז דער ביאור אויף די קשיא הפשוטה, וויבאלד אז די גמרא ווייס אז די מסקנה איז, אז "אדם לעמל יולד", מיינט "עמל תורה", ועד"ז בשאר מקומות בש"ס אז מ'ווייסט שוין די מסקנה איז צוליב וואס ברייננגט מען דעם דעת המקשן און די קס"ד ?

אפילו אם תמצא לומר אז די מעשה איז געווען אז בשעת מ'האט געלערנט דעם פירוש פון דעם פסוק "אדם לעמל יולד", האט פריער איינער געזאגט "עמל מלאכה", און דערנאך האט איינער געזאגט די סברא פון "עמל שיחה" ביז וואנעט עס איז געבליבן די מסקנה אז ס'איז "עמל תורה", איז דאך ידוע אז די גאנצע שקלא וטריא וואס ס'איז געווען אין די ישיבות אפילו אין ישיבת רב אשי מסדר הש"ס, איז אלץ ניט געבראכט געווארן און איז ניט געווארן א טייל פון תורה שבעל פה,

וואס דאס איז דאך מובן כפשוטו ווי דער רשב"ם איז מבאר אין בבא בתרא, אז זעכציק יאהר נאכאנאנד האט מען געלערנט ווי אזוי מסדר זיין די ששה סדרי משנה, מיט די גמרא, די ערשטע דרייסיק יאהר מהדורא קמא, און די צווייטע דרייסיק יאהר מהדורא בתרא, וואס דאס איז אונזער מהדורא, און דאס האט מען געלערנט אין רב אשי'ס ישיבה, ווי די גמרא איז מפליא דעם ענין פון "תורה וגדולה במקום אחד", אז ס'איז ניט געווען קיינע מניעות ועיכובים אויף לערנען תורה בהתמדה ושקידה, ווארום דארט איז געווען תורה צוזאמען מיט גדולה.

איז דאך פארשטאנדיק אז רב אשי מיט זיין ישיבה במשך פון זעכציק יאהר, [און אפילו אין דרייסיק יאהר פון מהדורא בתרא] האבן געהאט בכמות א רבוי עצום לגבי

הנחה פרטית בלתי מוגה

דאס וואס מ'האט מסדר געווען און ארייגגעשטעלט אין די ששה סדרי משנה מיט די גמרא שעליהם, און דאס גופא איז א הוכחה אז מ'האט ארייגגעשטעלט מערניט דעם טייל, וואס ער איז נוגע (אז ער זאל בלייבן אלס תורה שבעל פה) לכל הדורות כולם.

בדוגמא ווי מ'זאגט בהנוגע צו נבואה בזמן הנבואה, אז נבואה שנצרכה לדורות איז פארשריבן געווארן, און די וואס לא נצרכה לדורות, - וואס זי איז געווען בכמות שלא בערך צו דער נבואה וואס איז פארשריבן געווארן, ווי די גמרא רעכנט דארט אויס, אז ס'איז געווען כפלים פון כיוצאי מצרים - ששים ריבוא - אזוי פיל נביאים, וואס זיי ווערן אנגערופן נביאים על שם וואס זיי האבן געזאגט נבואה בפועל, און ס'איז געבליבן פארשריבן נאר מ"ח נביאים וז' נביאות און אויך פון זיי בכמות א קליינע טייל, פון זייער נבואות איז די גמרא מסביר אז דאס איז די וואס הוצרכו לדורות.

וואס עד"ז איז דער ביאור בהנוגע צו גמרא און משנה אז מ'האט אויסגעקליבן און ארויסגענומען פון דעם רבוי עצום וואס איז געווען און ס'איז געבליבן פריער בע"פ און דערנאך בכתב נאר דאס וואס הוצרכו לדורות וואס ע"פ זה ווערט דאך א שאלה, לגבי אט די אלע קושיות וואס די גמרא ברייננגט און אזוי אויך במשנה ובריתא לכאורה וואס דארף מען וויסן לדורות א קס"ד וואס ווערט דערנאך אפגעפרעגט ?

נאר דאס איז ע"ד ווי די משנה זאגט אין עדיות למה נכתבו דברי היחיד, כדי אז ווען עס וועט קומט א זמן און איינער וועט זאגן א סברא זאל מען עם קאנען ענטפערן אז ס'איז שוין געווען די סברא און מ'האט איהר ניט אנגנומען; אבער לכאורה איז דאס גופא ניט פארשטאנדיק, וויבאלד אז די סברא איז ניט אנגענומען געווארן איז א סימן אז דאס איז ניט קיין סברא אמיתית, איז וואס האט מען מורא אז עס וועט קומען איינער און וועט זאגן מ'וועט עס אויך אפשלאגן אזוי ווי מ'האט אפגעשלאגן דעם ערשטן מאל ?

איז די הסברה בזה אז אין דער סברא איז דא א לימוד וואס דורך דעם ווערט נתברר די מסקנה, ווען מ'וואלט ניט בעדארפט די קס"ד אז עס קאן זיין "עמל מלאכה" בפירוש הכתוב, וואלט מען דעמולט געלערנט "עמל תורה" אין אן אנדער אופן, און עד"ז בהנוגע צו "עמל שיחה"; בשעת מ'ווייס אז דער פסוק קאן נעמען אין זיך דעם פירוש "עמל מלאכה", און "עמל שיחה" דארף מען דעמולט וויסן וואס "עמל תורה" איז, אין אזא מין אופן אז דאס זאל אין זיך כולל זיין די נקודה וואס מצד איר האט מען געפרעגט אפשר מיינט מען דאס "עמל מלאכה", ווארום דער מקשן פון גמרא איז אויך א למדן, איז אז ער פרעגט א שאלה א קושיא אדער ער האט א קס"ד, איז דאס ניט ווי א סתם מקשן זאגט אט דעם לשון, וויבאלד אז דאס איז א קושיא און א קס"ד וואס רב אשי האט מחליט געווען צוזאמען מיט זיין ישיבה אז זי איז הוצרכה לדורות איז א סימן אז דא ליגט א שכל עמוק נאר בהנוגע להלכה למעשה איז די מסקנה איז אז דאס איז "עמל תורה", וויבאלד אז דאס איז דאך א שכל עמוק איז אע"פ אז די מסקנה פון דעם שכל אז "אדם לעמל יולד" מיינט "עמל מלאכה", איז ניט קיין ריכטיקע, אבער דעם שכל קאן מען ניצן כדי צו מסביר זיין "עמל תורה" ועד"ז צו עמל שיחה וכפי שיתבאר לקמן.

דאס איז א באור אויף די אלע ערטער אין ש"ס און משנה וואס ס'ווערט אראפגעבראכט דברי היחיד, אדער אפי' דברי בית שמאי וואס "דברי בית שמאי במקום בית הלל אינו משנה". וואס דא איז שוין ניטא די הסברה אז טאמער וועט מען אמאל וועלן פסק'נען, און עס וועט ווערן א שינוי אין דעם ענין פון בית דין, האט דאס א ארט אז מ'זאל איבער פסק'נען, דערפאר וואס ס'איז געווארן דעמולט א רוב מנין לדעת היחיד. און דעת היחיד איז אויך געווען פון סנהדרין וכיוצא בזה, ווארום בנוגע צו בית שמאי איז "בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה", און אעפ"כ איז געבראכט געווארן דברי בית שמאי. ולא עוד אלא שמקדימין את דברי בית שמאי לדבריהם, וואס דאס איז טאקע געווען מצד עלובים, אבער רבי האט דאך דאס אזוי קובע געווען אין תורת אמת, איז דאך א סימן אז עס האט אן ארט פאר אלע - הוצרכה לדורות אז דברי בית שמאי קודמים לדבריהם.

וואס ווי געדעדט פריער אז "אדם לעמל יולד" וויבאלד אז מ'וויל (און פארוואס וויל מען האבן) דעם עמל פון דעם אדם כדי אז דורך דעם וועט ער האבן דעם תכלית שלמות הטוב, ער זאל ווערן א שותף במעשה בראשית בכל הטוב להם איז די ערשטע סברא בזה דארף זיין דוקא "עמל מלאכה" וואס דאס איז פארבונדן מיט ישוב העולם - מיט הנהגת העולם, ער דארף ווערן א "שותף להקב"ה במעשה בראשית"; מעשה בראשית איז געווען ניט דאס וואס דער איבערשטער איז געווען דער ענין וואס "קורא ושונה כנגדו". ועד"ז "הקב"ה מצלי", ענין התפלה של הקב"ה, דאס איז געווען ווי עס האט געדארפט זיין דער בריאת העולם - "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור", ועד"ז די "עשרה מאמרות שבהם נברא העולם". וואס דאס איז ניט עשרת הדיברות וואס דאס איז דאך תורה, דאס איז "עשרה מאמרות שבהם נברא העולם".

וואס דערפאר אז מ'ווייס דעם פסוק אז אדם לעמל יולד וואס די הסברה איז כאמור לעיל פארוואס דארף מען האבן אז א מענטש זאל באקומען חלקו בעולם דורך הרעוואניע, כדי ער זאל ווערן א שותף אין מעשה בראשית דארף ער טאן בדוגמא ווי דער צווייטער שותף האט געהאט, וואס האט געטאן דער צווייטער שותף ? עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, ניט עשרה הדברות פון מתן תורה, ניט אט דאס וואס הקב"ה מצלי, יגברו רחמי, ווי די מדה הפכית, דער ענין התפלה של הקב"ה וואס דערפאר איז די ערשטע סברא אז "אדם לעמל יולד" איז דוקא "עמל מלאכה".

ווי ס'שטייט די הסברה אין כמה מקומות ובפרט אין קונ' ומעין פון רבין נ"ע, אז דער ענין פון "משאו ומתנו באמונה" וואס ווי געבראכט דעם לשון פון מכילתא "ששת ימים תעשה" תעשה - מצוה עשה וואס איז דא דער אופטו אז ער וועט טאהן מלאכה ? אז דורך דערויף גיט ער ארײן א קיום אין מעשה בראשית, ער איז דאך א שותף אין מעשה בראשית, דורך דערויף וואס ער איז זיך עוסק אין עניני העולם, וואס דאס זיינען די ענינים פון משא ומתן בעניני העולם, און דארטן פירט ער זיך כפי רצון הבורא, ווערט דורך דערויף דער קיום, און זיין שותפות אין מעשה בראשית - אין עניני העולם.

אז ער לערנט תורה איז דאס א העכערער ענין א העכערע וועלט, ביז וואנעט מ'זאגט לגבי "דוד זמירות קרית להו". ער איז דערפאר נענש געווארן ווארום "תורה איז קדמה לעולם אלפים שנה" א ענין שלא בערך וואס דערפאר מ'האט געלערנט דעם ערשטן מאל "אדם לעמל יולד", איז לכאורה פארוואס איז עפעס איינגעפאלן די ערשטע קס"ד עמל מלאכה ניט עמל תורה ניט עמל שיחה ? דערפאר וואס פשוטן של הענינים איז בשעת אז "אדם לעמל יולד". און ער דארף זיין א שותף אין בריאת העולם, דארף ער טאן די זעלבע זאך וואס דער שותף האט געטאן כביכול, און דאס איז דער ענין פון עשרה מאמרות, און ניט דער ענין פון עשרת הדברות.

וואס עד"ז איך דער ערשטער ענין וואס מ'פרעגט ביי א אידן ווי די גמרא זאגט אין שבת, פרעגט מען ביי עם: נשאת ונתת באמונה, אט דאס איז די ערשטע קס"ד, דער ערשטער צוטרעט צו לימוד הענין פון "אדם לעמל יולד", און מ'דארף אויף דערויף א ראיה פון תורה אור, וואס זי באלייכט כל הענינים עאכו"כ של איש הישראלי בעוה"ז, אז מ'קאן ניט זאגן אז דאס איז "עמל מלאכה".

וואס דעמולט ווערט די צווייטע סברה אז דאס איז "עמל שיחה" וויבאלד אז מ'געפינט זיך אין א וועלט, וואס אמת טאקע דער איבערשטער האט איר באשאפן איז "עולם על מילואו נברא" דערנאך איז אבער געווען דער ענין אז עס האט געפעלט שלמות העולם, וואס דערפאר איז ניט גענוג דאס וואס מ'איז זיך עוסק אין דער וועלט, און די וועלט בלייבט ווי זי איז, נאר מ'דארף זען איבערמאכן די וועלט, כדי אז דערנאך זאל די וועלט זיין ווי זי איז באשאפן געווארן דורך די "עשרה מאמרות שבהם נברא העולם", וואס דעמולט איז זי געווען "על מילואו".

וואס דאס איז דורך תפלה, מ'איז מתפלל בדוגמת השותף, יגברו רחמי אויף די מידה ההפכית, אז מ'קומט צוגיין אין וועלט זעט מען אז וועלט איז א ענין מצומצם, מדוד ומוגבל, און אז מ'הייבט אן זוכן געטליכקייט דארף מען זיך מתבונן זיין און

זוכן ראיות, עכ"פ "שאו מרום עיניכם (און דעמולט דוקא איז) ראו מי ברא אלה", און טאמער ס'וועט ניט זיין דער "שאו מרום עיניכם" און מ'וועט זען די וועלט, איז "העולם מתנהג באפלה", צוויי טויזנט יאהר ביז אברהם אבינו, אע"פ אז ס'איז געווען אן עולם און ס'האט זיך מתנהג געווען, אבער ס'איז געווען באפלה, וואס אפלה איז ניט דער טייטש אז די מציאות איז געווען אן אנדערע, ווי גערעדט כמה פעמים דעם חילוק פון אור און אפלה, אז בשעת ס'ווערט ליכטיג קומט ניט צו קיין נייע ענינים, נאר מ'זעט וואס ער טוט זיך ארום אזוי זעט ער א בירה, און ער ווייס ניט צי "יש בעל הבית לבירה זו" צי "אין בעל הבית לבירה זו".

ווי גערעדט כמה פעמים אז בשעת מ'טאפט א לאך, ווייסט מען ניט צי דאס איז א חלון וואס דאס דארף מען האבן כדי אין צימער זאל קאנען ארייַן גיין א דבר מבחוץ צי דאס איז א פרצה אין דעם כותל הבית, אדער החדר, אדער הבירה, בשעת עס ווערט ליכטיג - אויס אפלה - דעמולט זעט מען צי דאס איז א פרצה אין כותל צי דאס איז א חלון אדער א פתח אין כותל.

וואס דאס איז דאך א היפך מהקצה אל הקצה, א פרצה איז דאך א ענין של חורבן, א חלון און אפתח איז א ענין של בנין, א תנאי פון א חדר און א בית איז אז ס'דארף זיין א פתח און א דלת און עס דארף זיין א חלון דורך וועלכן די ליכט קומט אריין וכיוצ"ב.

בשעת ס'איז ניטא דער ענין פון יגברו רחמי, אז עס ווערט מערער וויפל די וועלט האט מצד איר מדידה והגבלה, מצד א ענין של צמצום וגבורה, אדער בלשון הגמרא א ענין של כעס דעמולט קאן זיין מצד די וועלט, אז מ'זאל ניט קאנען דורכקומען מיט "עמל מלאכה", דערפאר וואס ס'איז באשאפן געווארן אין אזא אופן אז ס'קאן זיין א מציאות פון חטא עץ הדעת, און דערנאך ווען ס'איז געווען דער חטא עץ הדעת איז געווארן אויס תלדות מלא, ס'האט אנגעהויבן פעלן אין "עולם על מילואו נברא", ס'האט געפעלט אין "מילואו" - אין שלמות העולם.

וואס דערפאר אז מ'קומט לידי החלטה וברור אז "עמל מלאכה" אליין איז ווייניק אז דורך דערויף קאן מען ניט ווערן קיין שותף, ווארום אויב ס'וועט זיין מער ניט ווי משא ומתן וועט עס ניט מתקן זיין די וועלט, דעמולט דארף מען בעמען העכער פון וועלט בכדי מ'זאל קאנען משנה זיין די וועלט, וואס דאס איז דער ענין פון "יגברו רחמי על כעסי" ס'דארף זיין א ענין וואס איז העכער פון מדידה, הגבלה וצמצום, און דאס זאל זיין בהתגברות און דעמולט וועט מען איבערמאכן די וועלט,וואס דורך דערויף וועט זי צוקומען צום "מילואו", וואס דאס איז די צווייטע סברא, אז אדם לעמל יולד איז דאס "עמל שיחה", און כמבואר בכמה מקומות ביז דעם מאמר הידוע פון דער רבי'ן דער נשיא אז "עמל שיחה" מיינט מען ניט ח"ו דברים בטלים נאר תפלה ווי חז"ל זאגן אויף "ויצא יצחק לשוח בשדה - אין שיחה אלא תפלה, יצחק תיקן תפלת מנחה".

וואס דאס איז אויך דער חילוק פון תפלת אברהם און תפלת יצחק, ביז תפלת מנחה כפשוטו, ווי געבראכט בשם האלשיך אויף דאס וואס די גמרא זאגט לעולם יהא אדם זהיר בתפילת המנחה, שאפילו אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה". וואס איז דער טעם וואס מנחה איז אזוי גרויס ובפרט ווי מ'זעט אז אין כמות איז תפלת המנחה א תפלה קצרה לגבי תפלת שחרית, און אפילו לגבי תפלת ערבית ?

שטייט אין אלשיך דער ביאור אין דערויף אז תפלת אברהם - תפלת שחרית איז איידער מ'גייט אריין אין וועלט, וואס קודם התפלה איז מען אסור באכילה ושתיה, ועאכו"כ, בדרך ארץ - אין "עמל מלאכה" משא ומתן בעולם; תפלת ערבית איז ווען מ'איז בא מהשדה, ווי די גמרא זאגט אין ברכות, אז ס'האט זיך שוין פארענדיקטדער "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב", ער איז פון וועלט אריין צוריק אין זיינע ד' אמות, איז דעמולט א ענין אז מ'איז מתפלל להקב"ה און מתפלל ווי ס'דארף זיין - "כעבדא קמי מריה".

הנחה פרטית בלתי מוגה

וואס דאס איז ווי דער אלשיך איז מבאר, "לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה", אז דעמולט דארפעמען האבן דעם עיקר הזהירות, כדי מ'זאל דאוונען איידער מ'גייט אריין אין וועלט, דארף מען ניט האבן קיין געוואלדיקע זהירות, בשעת מ'קומט פון די ל"ט עובדין דחול דארף מען אויך ניט האבן דעם "לעולם יהא אדם זהיר", אינמיטן ארבעטסטאג ווען מ'דארף זיך אפרייסן און שטעלן זיך דאוונען, דא דארף מען אנזאגן "יהא אדם זהיר", און "לעולם", וואס פאר אן ארבעט ס'זאל ניט זיין, ס'איז ניטא קיין תירוץ מוז מען זיך אפרייסן אינמיטן ארבעט און אוועקשטעלן זיך "כעבדא קמי מריה", ניטא קיין הליכה ממקום למקום, ניטא די אלע ענינים. מיט די אלע עשר תנאים, וואס דער רמב"ם רעכנט אויס, בנוגע צו תפלה (און דער אלטער רבי איז זי מעתיק בשולחנו הטהור), און דערפאר איז שכרו כנגד הצער, וויבאלד אז דא איז דער עיקר שווערקייט, און דערפאר דארפמען האבן דעם עיקר זהירות און זריזות, און דערפאר איז אפילו אליהו. לא נענה אלא בתפלת המנחה" וואס דא איז די גרעסטע איתכפיא און די גרעסטע איתהפכא, וואס דאס איז אויך וואס מ'זאגט יתגברו רחמי דער ענין פון "עמל שיחה". אז עס דארף זיין אין אן אופן התגברות, ניט קוקנדיק וואס מ'האט א וועלט, ווי די וועלט שטייט לאחרי חטא עץ הדעת, און דער תולדות מלא וועט זיין בביאת משיח צדקנו איז אעפ"כ נאך דעמולט מאכט מען מיט א התגברות - "יתגברו רחמי", וואס דאס איז די צווייטע סברא "עמל שיחה".

מ'פרעגט פון וואו האט ער כח אויפצוהייבן זיך העכער פון וועלט, ווי גערעדט פריער "עמל מלאכה" קאן ניט איבערמאכן די וועלט, ווארום ער געפינט זיך אין וועלט, מאנט מען פון איהם "עמל שיחה", ער זאל זיך שטעלן העכער פון וועלט מיט א התגברות, וואס דעמולט וועט זיין בדוגמא וואס הקב"ה מצלי, און אזוי איז אויך ער "יתגברו רחמי" פון דעם אדם התחתון כביכול, אויף דערויף גופא דארף מען האבן א נתינת כח און די נתינת כח, איז ווי דער רמב"ם זאגט, אז ס'איז א מצות עשה מהתורה בשעת מ'האט צרכיו, איז מבקש מהקב"ה וואס דאס איז א מצות עשה מהתורה - מצות תפלה, דער אויבערשטער האט אנגעזאגט און וויבאלד אז "אינו מבקש אלא לפי כוחן" האט ער פריער געגעבן כח אז מ'זאל דאס קאנען דורכפירן, וואס דאס איז די צווייטע סברא אז "אדם לעמל יולד" מיינט "עמל שיחה".

אעפ"כ זאגט מען אז דער אדם איז א שכלי, דאס אלץ וואס מ'גיט עם כח צו מתפלל זיין נעמט ער, אבער עס נעמט ניט דורך די תכלית השלמות שלו, מ'האט דאך גערעדט אז "אדם לעמל יולד" איז ווייל מ'דארף האבן א טובה בשלמות, דארף דאך זיין דער אדם א שלם דער "מותר האדם על הבהמה" איז ניט אין זיין רגש הלב, אין וואס איז דער "מותר האדם", דאס וואס ער איז א מדבר, און ער האט א נפש השכלית, וואס א נפש השכלית בעיקרה ובמקומה, איז פארבונדן מיט "עמל תורה", מ'דארף האבן חכמה והבנה כדי מ'זאל זיין "משאו ומתנו באמונה", מ'דארף האבן די התבוננות שלפני התפלה, וואס דאס איז א ענין שבשכל, כדי דערנאך זאל זיין די תפלה ווי ס'דארף זיין, אבער דאס איז אלץ א שכל צוליב א צווייטע זאך, ובלשון חוקרי ישראל "שכל הנקנה", במילא וויבאלד אז מ'וויל האבן אז בא א אידן זאל זיין שלמות, איז ניט שייכות צו זאגן אז זיין שלימות, וואס דאס איז שכל, זאל דאס ניט ניצן און דעם עמל, דאס זאל זיין מערניט ווי א טפל צוליב "עמל שיחה" צוליב "עמל מלאכה", און די שלימות זיינע וועט ניט נעמען קיין אנטייל אין דעם "עמל". וואס דערפאר בלייבט די מסקנה "אדם לעמל יולד" - "עמל תורה" וואס דאס איז דער ענין פון תורה - "היא חכמתכם ובינתכם", דאס איז א ענין פון שכל, ביז ווי די גמרא זאגט אין חולין, אז אפי' ס'איז קיין נפק"מ ניט לפועל בנוגע צו קשקשים וסנפירים, וואס ס'דארף שטיין צוויי סימנים, נאר צוליב וואס זאגט מען דאס, כדי ס'זאל צוקומען א ענין אין הבנה והשגה - "יגדיל תורה ויאדיר" ס'איז ניט א ענין וואס איז נוגע דערפאר וואס ס'וועט זיין א נפק"מ למעשה, נאר כדי אין תורה זאל צוקומען א גדלות און זאל צוקומען "יאדיר" אין תורה איז דערפאר צוגעקומען ענינים אין תורה, וואס דערפאר שטייען ביידע סימנים, אע"פ אז ס'איז געבונג זאל שטייך נאר איינער פון זיי.

וואס דאס באווייזט אויף עיקר ענין התורה, אז דאס איז חכמה פאר זיך, "כי היא חכמתכם ובינתכם" איז דאס ניט פארבונדן מיט שיחה, עאכו"כ ניט מיט מלאכה,

הנחה פרטית בלתי מוגה

און ווי געזעדט פריער וואס דוד המלך האט מתפלל געווען בכח התורה און האט געזאגט "זמירות היו לי חוקך", [וואס זמירות איז דאך א ענין פון תפלה, שירות ותשבחות, וואס תפלה איז דאך ענינה "לסדר שבחו של מקום ואח"כ יבקש צרכיו".] האט מען עס געזאגט אז ניט דאס איז די מעלה פון תורה, דאס איז אויך דא אין תורה אבער ניט דאס איז דער ענין התורה.

וואס דערפאר איז אויך בא "אדם לעמל יולד" איז די ערשטע סברה אז דאס איז דוקא דעם טעם פארוואס מ'דארף האבן זיין עמל, איז (דא דער פירוש פון) "עמל מלאכה", בשעת מ'כאפט זיך אז דער עולם איז איצטער ניט על מילואו מוז מען אנקומען צו "עמל שיחה", דערנאך קומט מען צו צו א העכערן אופן אין שלמות האדם וואס דאס איז דער שכל שבאדם ניט ווי שכל איז פארבונדן מיט רגש שבלב ותפלה שלו, ניט ווי שכל איז פארבונדן מיט "המעשה אשר יעשו ואלה אשר לא תעשנה", נאר ווי שכל איז בפני עצמו, - יגדיל תורה ויאדיר", וואס דערפאר איז די מסקנה אז "אדם איז לעמל יולד" איז "עמל תורה".

וואס דאס איז אויך דער ביאור בהמשך להאמור לעיל, אז "כימי צאתכם מארץ מצרים אראנו נפלאות איז דאך "ימי צאתכם מארץ מצרים", געווען פארבונדן ע"י ההקדמה פון דעם עמל וואס איז געווען, ווי ס'שטייט אין תורה "ויעבידו מצרים את בנ"י בפרך ובעבודה קשה בחומר ובלבנים את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך", שטייט אויף דערויף אין זהר בנוגע צו דעם איצטיקער גלות אז בלבנים איז ליבון הילכתא, בחומר דא ק"ו, אז דורך דערויף וואס איצטער וועט זיין "עמל תורה", הארעווען אין לימוד התורה אין אן אופן וואס תורה רופט אן בשם יגיעה, אט דאס וועט פארבייטן דעם חומר און פרך ועבודה קשה, מיט כל הענינים, וואס זיינען געווען בא "ימי צאתכם מארץ מצרים", ע"י "עמל תורה" - יגיעה בתורה,"יגעת" וועט זיין דער "מצאת"די מציאה וואס באה בהיסח הדעת, ווי די גמרא זאגט אז ג' באים בהיסח הדעת, עקרב, דאס איז דער היפך פון תפלה, נחש כרוך על עקבו לא יפסיק מתפלתו, און "עקרב כרוך על עקבו יפסיק מתפלתו", איז ער בא בהיסח הדעת וואס דאס איז למטה מן הדעת, דערנאך איז דא דער ענין פון מציאה, און דערנאך איז דא דער ענין פון משיח - "מצאתי דוד עבדי", ע"י העמל בתורה ובפרט בעיקבתא דמשיחא וועט מען אראפ ברייננגען דעם "מצאתי דוד עבדי" און "דוד עבדי נשיא עליהם לעולם" בקרוב ממש בגאולה האמיתית והשלמה.

ה. ווי געזעדט פריער זיינען די אלע דריי סברות אפילו די קס"ד פון עמל מלאכה און עמל שיחה אויך א חלק פון תורה, וואס תורה איז מלשון הוראה, און תורה אור אויף באלייכטן דעם לעבן, איז דערפון גופא פארשטאנדיק אז ס'דארף זיין בפועל ע"פ תורה א סוג מענטשן וואס זייער ענין איז "עמל מלאכה", נאר ס'איז אויך אריינגעשטעלט עמל תזהה, אבער ניט אין א אופן של עיקר, ועד"ז עמל שיחה ועמל תורה.

און דאס איז ביז הלכה בפועל וואס מ'געפינט דאך בנוגע צו "עמל שיחה", אז אמר רב יוחנן [וואס ער איז דער געווען דער מסדר פון תלמוד ירושלמי וואס "הן זהב הארץ ההיא טוב" - "אין תורה כתורת ארץ ישראל".] "הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו", וואס אמת טאקע אין תפלה איז אויך נכלל "איזהו מקומן", אע"פ אז דאס איז נתן געווארן (ווי דער רמב"ם זאגט) אין שפעטערדיקע יארן, איז דאך אויך פריער געווען דער ענין ההתבוננות, וואס דאס איז דאך ווי געזעדט פריער א ענין וואס איז פארבונדן מיט חכמה ובינה פון תורה, וואס דאס איז דאך דאס וואס "אין עומדים להתפלל אלא מתוך כובד ראש" און דער רמ"א פסק'נט פון תלמידי רבנו יונה מ'קומט צו "כובד ראש", ע"י התבוננות בגדלות השם, ובשפלות האדם, וואס ווי אזוי קומט מען צו וויסן פון גדלות השם און שפלות האדם, איז דאס ע"י התורה, וואס "היא חכמתם ובנתכם".

אבער דא איז (ווי געזעדט פריער) אז "חכמתכם ובינתכם" איז כדי ס'זאל זיין די תפלה, וענינו איז "יתפלל אדם כל היום כולו". במילא איז ביי עם דער "אדם לעמל יולד" - עמל שיחה ע"פ תורה, וואס ר' יוחנן זאגט "הלואי" וואס דאס איז ניטא קיין ענין פון היפך התורה, נאר ער ווינטשט זיך "הלואי יתפלל אדם כל היום כולו"; עד"ז

איז אויכעט בא "עמל מלאכה", איז דאך דא דער פסק דין ביז ווי ס'איז אפגע'פסק'נט אין אונזער שו"ע, ניט אין זמנים מסוגלים, אז העוסקים בצרכי ציבור זיינען זיי פטור מן התפלה ומן התורה ומכל הענינים, דערפאר וואס זיי זיינען זיך עוסק אין צרכי צבור. אויב ס'איז נאר באמונה וואס דער ענין פון צרכי צבור איז דער ענין פון"עמל מלאכה", אפילו ווען ער איז זיך עוסק אין צרכי צבור אויפצוהאלטן לומדי תורה - "תמכין דאורייתא", איז דאס איז די וועלכע ער וועט ארויס העלפון אבער וואס איז עסקו ניט אין ענין התפלה, און ניט אין ענין לימוד התורה, נאר אין ענין פון עוסק בצרכי ציבור, וואס דאס איז דער ענין פון "עמל מלאכה".

דערנאך איז דא (וועאכו"כ) דער ענין פון "עמל תורה" - "תורתו אומנתו", וואס דעמולט איז ער דאך זיכער אויך מקיים דעם "אדם לעמל יולד" וכל שכן וק"ו פון דער "אדם לעמל יולד" פון "עמל שיחה" "עמל מלאכה" עוסקים בצרכי צבור, און "חסידים הראשונים היו מתפלל ג' שעות, [און פאר דערויף די התבוננות ולאחרי זה די התבוננות וכו'] ומתוך שחסידים הם איז תורתם משתמרת, אדער ווי דער לשון אין ירושלמי "מתברכת". ומלאכתם נעשית, אז דער ענין פון "עמל תורה" - תורתם האט איר תיקון, און "מלאכתם נעשית" דער ענין פון "עמל מלאכה", און זייער ענין איז געווען עמל התפלה, וואס דאס ווערט אויך אראפגעבראכט אין א פסק דין אין שו"ע, נאר מ'דארף האבן התפשטות הגשמיות ווי ער זאגט אין דער אלטן רבי'נס שו"ע, ועכ"פ עס איז דא דער מציאות אבער "התורה על הרוב תדבר", און וויבאלד אז "התורה על הרוב תדבר". און דאס איז די מסקנה פון דער גמרא אז ער דארף האבן דעם קס"ד פון "עמל מלאכה", און ער דארף וויסן פון דעם קס"ד פון "עמל שיחה" נאר ער דארף קומען לידי מסקנה אז "אדם לעמל יולד" איז "עמל תורה".

וואס קומט עס ארוים פון וויסן די קס"ד די מסקנה איז דאך ניט אזוי ? דאס באווארנט על הרוב ווי אזוי עס דארף זיין דער עמל תורה שלו, "תורתו אומנתו" איז רבי שמעון בן יוחאי וחבריו, ווי די גמרא זאגט אין שבת, בזמן הזה און אפילו בזמנו של רשב"י וחבריו זיינען די איבעריקע תנאים ואמוראים דעמולט געווען דער סדר פון קביעות עיתים בתורה בכל יום, און קביעות עתים אז "כל מי שאפשר לו לעסוק בתורה" האט ער עוסק געווען בתורה, זיי האבן אבער געדארפט וויסן פון די קס"ד פון "עמל שיחה" און "עמל מלאכה", וואס דאס איז ווי די משנה זאגט אין אבות, אז "כל תורה שאין עמה מלאכה אינה מתקיימת". ח"ו, לכאורה "אדם לעמל יולד" - "עמל תורה" וואס דארף ער אנקומען צו מלאכה ? וואס דאס איז די באווארעניש אז ער קאן זיך פארקאכן אין תורה, און פארגעסן אז עס איז דא ששים רבוא מישראל, וואס שטייען אין א מעמד ומצב אז ער מוז זיי ארויס העלפן, ניט דערפאר וואס ער איז בעל גאולה וכו'.

די גמרא זאגט און דער רמב"ם ברייננגט דאס אראפ אין פסק הלכה (כמדובר כמה פעמים) "לעולם יראה אדם עצמו שקול", עס איז א הוראה און א דין אין גמרא און דער רמב"ם ברייננגט דאס אראפ. וואס דער לשון אין רמב"ם איז מדויק דער טרוקינער דין ווי מ'זאגט איצטער אן קיינע רמזים, ס'איז דא אין דערויף רמזים אבער אין ענין יוצא מידי פשוטו, אז דאס איז פשט - אין פשוטם של דברים, זאגט דער רמב"ם לעולם אלע מאל, איז "יראה אדם עצמו שקול וכל העולם כולו שקול", און דאס איז ניט א זאך וואס ער דארף דאס טאן ווען ער איז פארמאטערט פון לערנען, ניט א זאך וואס ער דארף דאס טאהן איידער ער לייגט זיך שלאפן, זאגט דער רמב"ם לעולם אלע מאל, בשעת ער קאכט זיך און ליגט אין א סוגיא און אין עומק הסוגיא דארף ער דעמולט געדיינקען, און ער דארף קוקן אויף זיך, און אויף דער גאנצער וועלט, ער טאר ניט פארגעסן אויף דער וועלט, ווארום אז ניט האט די נשמה ניט געדארפט גיין למטה, קודם שירדה למטה איז זי געווען חצובה מתחת כסא הכבוד. און דארט איז איר געווען גוט, זי האט געהאט מערניט ווי געטליכקייט און במילא האט זי געקאנט לערנען תורה ע"ד ווי מ'לערנט תורה אין גן עדן, די מצות בג"ע איז ניטא, אבער לימוד התורה, ווי די גמרא דערציילט בא רבה בר נחמני אז ס'איז דא מתיבתא דרקיעא, און בכמה מקומות בזהר אז מ'זיצט דארט און מ'לערנט.

אט דאס וואס מ'האט עס געבראכט לעולם הזה, כדי ער זאל קוקן אויף וועלט אז

עס איז דא א וועלט, און די וועלט איז ניט וואס זי קאן זיך פירן ווי זי וויל, נאר ער דארף קוקן אויף וועלט אז דאס איז א "עולם שקול", די וועלט קוקט ארויס אויף עם אז ער זאל מאכן א מעשה א דיבור אדער א מחשבה וואס זאל מכריע זיין סיי עם און דער עיקר כל העולם כולו לכף זכות.

לכאורה איז דאך "אדם לעמל יולד" ער טוט ווי די מסקנה איז, ער הארעוועט אין תורה, און וויל ניט האבן קיינע ענין המבלבלים, זאגט מען טאקע אז "אשרי חלקו", און דאס איז די מסקנה, און זיין שלמות אבער דאס איז"תורה שאין עימה מלאכה", דערנאך דארף דאך דאס ארויסווירקן בפעולתו בעולם, און ניט אין פעולתו בעולם בשעת ער וועט קומען אין א ארט וואס דארט איז רובן זכאים און מ'וועט עם דארט ניט מונע זיין, זאגט מען עם לכתחילה אז עס איז מחצה על מחצה, לכאורה איז דאך דאס היפך הדין, כל ישראל זיינען דאך בחזקת כשרות, איז לכאורה קוקט ער אויף וועלט, איז גוים זיינען דאך ניט קיין בעלי בחירה, די הנהגה פון גוים הייגגט אפ ווי די אידן פירן זיך, און אידן זיינען בחזקת כשרות, איז וואס זאגט מען עם אז ס'איז שקול מחצה על מחצה, בחזקת כשרות דארף זיין רובו זכאי ? זאגט מען ניין, בשעת עס קומט צו זיין עבודה צו זיינע א מחשבה, צו זיינער א דיבור אדער צו זיינע א מעשה, איז דעמולט דער עולם שקול, און דאס איז לעולם, בשעת ער האלט אינמיטן "עמל התורה". איז כדי זיין תורה זאל האבן א קיום דארף ער הארעווען אין תורה און טאן אין תורה אין אזא אופן אז די וועלט זאל דערנאך נהנה זיין מתורתו.

און ניט נהנה זיין דוקא דורך דערויף וואס מ'וועט עם מאכן פאר א ראש פון כל הגולה כולה, און ער וועט זיי זאגן א שיעור און וועט בלייבן ליגן אין "עמל התורה", זאגט מען, ניין! כדי אז דו זאלסט צוקומען צו דער מסקנה פון "עמל תורה", דארפסטו פריער דורכהארעווען און דורכלערנען דעם ענין פון "עמל מלאכה", און בשעת דו וועסט קומען לידי מסקנה אז דאס איז ניט גענוגע צו שלמות האדם, דארפסטו צוקומען צו דער עבודה אז איצטער דארפסטו דורכלערנען די סברא פון "עמל שיחה", און ערשט דערנאך וועסטו צוקומען צו דעם שלמות פון "אדם לעמל יולד" - "עמל תורה", פון וואו ווייסט מען דאס גופא ? פון תורה, כדי צו וויסן אז "אדם לעמל יולד", אז קס"ד אז דאס איז "עמל מלאכה", מוז מען לערנען תורה אויף דערויף, און אן תורה ווייס ער דאס אויך ניט.

אבער בשעת ער לערנט תורה, און לערנט תורה אין אן אופן פון "יגעת ומצאת", איז די ערשטע הנחה דארף ביי עם ניט זיין אז "אדם לעמל יולד" - עמל תורה, זיך איין שליסן אין תורה און ס'זאל עם ניט אן גיין די גאנצע וועלט - לעולם ומלואה, וואס עס טוט זיך מיט דער גאנצער וועלט, עאכו"כ מיט די אידן וואס זיי זיינען אין דעם ליגקן מחצה פון דעם מחצה שקול, זאגט מען ניין! ניט דאס איז די וועג וואס דו וועסט צוקומען צו דיין שלמות אין "עמל תורה", די ערשטע הנחה דיינע דארף זיין "עמל מלאכה", נאך אידער עס איז געווען דער "יגברו רחמי על כעסי", ווי דער עולם שטייט נאך אין א כעס, מיט א מדידה והגבלה, ער זעט דעם עולם אויף א עולם שקול, בשעה ער לערנט תורה ווי לכתחילה און דער ערשטער אפלייג ביי עם איז, אז די ערשטע זאך דארף ער אופטאן מיט א צווייטן אידן, דורך דערויף וואס עס וועט זיין מצוות שבין אדם לחברו, ומשאו ומתנו באמונה, איז ערשט דערנאך דורכגייענדיק דעם קס"ד פון תורה קאן ער דערנאך צוקומען צו קאנען מתפלל זיין צו הקב"ה, ווארום אויב איז ווי ער זאגט אין ישעיהו בתחילתו "מי בקש זאת מידכם", בשעת ידכם איז מלאו מיט דעם גאנצן ענין ווי ער איז דארטן מפרש.

ווי אזוי קומט ער צו דער קס"ד - צו דער עבודה פון "עמל שיחה", אז ער לערנט פריער דורך דעם "עמל מלאכה", און דעם "נשאת ונתת באמונה", במילא איז ער יעמולט מקיים "הזכו" מיט דער גאנצע אריכות וואס ער זאגט דארטן (אין ישעי'), איז דעמולט ווערט דער ביקש אז מ'זאל קומען מתפלל זיין לפני הקב"ה.

וואס דאס איז דאך איינע פון די פירושים אז לפני התפלה דארף זיין דער נתינת פרוטה לעני, אידער ער הייבט אן מתפלל זיין צו דעם אויבערשטן פארנעמט ער זיך

מיט תקון העולם מיט "עמל מלאכה", דער אויבערשטער האט באשאפן די וועלט אז עס איז דא עשירים ועניים, איז דאס ניט ווי די שאלה פון דעם פילוסוף טורנסרופוס הרשע ביי רבי עקביא: ווי אזוי קאן מען געבן צדקה דעם עני, דער אויבערשטער האט עם דאך באשאפן א עני ? נאר דער אויבערשטער האט אזוי געוואלט אז ס'זאל זיין חסד ואמת מן ינצרוהו, ווי ער זאגט אין מדרש אמר דוד לפני הקב"ה וואס איז דאס פאר א ענין פון עניים ועשירים האט אים דער אויבערשטער געענטפערט אז דער גאנצער ענין איז אז עס זאל ארויף גיין די שאלה פון "חסד ואמת מן ינצרוהו", וועו איז די צייט אויף "עמל מלאכה" אין תיקון העולם ? איידער ער שטעלט זיך דאווענען נאך איידער ס'קומט "עמל שיחה", און נאך דערויף וואס "יהיב פרוטה לעני (ו)הדר מצלי" דעמולט איז מען מקבל די תפלה - "אני בצדק אחזה פניך", וואס דאס לערנט מען אפ פון דעם וואס רבי אליעזר יהיב פרוטה לעני והדר מצלי, וואס דאס קומט און עס ווערט ארויפגעבראכט אלס א פסק דין פשוט אין שו"ע.

וואס דערפון איז א הוכחה אז עס איז א פסק דין בשוה לכל אחד מישראל, וואס דאס איז ווי געזעדט פריער אז די התחלה הייבט זיך אן פון "יהיב פרוטה לעני", דערנאך קומט דער "(והדר) מצלא", און דערנאך גייט ער מבית הכנסת לבית המדרש עמל תורה אזוי איז דער סדר, און דער סדר אז כאמור "תורה על הרוב תדבר", אט דאס איז דער סדר ע"פ שו"ע, ער הייבט אן פון ביהמ"ד פון "יהיב פרוטה לעני" דערנאך איזדא דער ענין, פון ביה"כ - "והדר מצלי", און דערנאך איז דא מביהכ"נ לביה"מד דער ענין פון "עמל תורה".

וואס כאמור דעם סדר עצמו ווייסט מען פון תורה, וואס דערפאר איז קודם כל לימוד התורה, ווי אזוי ווערט אבער דער שלמות אין לימוד התורה ? ניט ח"ו ער רייסט זיך אפ פון דער וועלט פון אידן, און טראכט זיך אז דער אויבערשטער האט א וועלט און ער האט איר באשאפן און ער איז משגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית, וכו', וכידוע דער סיפור מיט איינעם פון די גדולי ישראל וואס ער האט געזאגט אז אלע ענינים וואס ס'איז דא אין וועלט איז דאס דערפאר וואס זיי זיינען דא למעלה אין קדושה, דערנאך קאן דאס ארויפקומען אין וועלט ע"י השתלשלות והעלמות והסתרים אפילו אין א ענין הפכי, און בדוגמא ווי דער לשון הרגיל במדרש אז בנוגע צו דעם אויבערשטן איז למה הדבר דומה למלך בשר ודם, און בלשון הגמרא "מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע" און דערנאך דער צווייטער נוסח אז "מלכותא דרקיע כעין מלכותא דארעא". עד"ז איז כל הענינים בעולם זיינען נשתלשל געווארן פון די ענינים שלמעלה ביז ווי די ענינים שטייען קודם החטא וואס דעמולט איז דאך ניטא מער ווי ענינים של קדושה וטהרה, וואס דערפאר איז יעדער ענין אין וועלט מוז האבן א דוגמא אין א ענין של קדושה.

וואס דאס איז דאך ווי די גמרא איז מרמז כדרך פון כמה לשונות חז"ל "כל מאן דאסר רחמנא שרא לן כוותא', וואס איז דא דער אויפטו אז ס'קען ניט זיין א ענין - וואס זאל זיך אנהייבן פון איסור, וואס זאל ניט האבן קיין שורש ומקור אין היתר, אויב "אסר לן רחמנא" מוז זיין "שרא לן כוותא" ווארום אויב ס'איז ניטא אין היתר פון וואו איז דאס געווארן אין איסור ?

נוסף על הביאור אז ס'איז בכדי מ'זאל וויסן אז עס איז ניט מצד א טעם שבדבר נאר דאס איז גזרת הקב"ה, איז דאך דא דער צווייטער ביאור אז ווייבאלד אז עס איז דא "אסר לן", דארף מען ניט מיינען אז דאס איז א מציאות וואס האט ניט קיין "מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו וכו'" נאר ס'דארף זיין דער ענין פון "שרא לן כוותא", וואס אויף דערויף האט מען געפרעגט בא דעם גדול בישראל וואו איז דא דער ענין וואס ער האלט ניט פון דעם אויבערשטן ר"ל - ער טראכט "לי יאור ואני עשיתיני". וואס דאס איז דאך דא אזא מציאות אין וועלט ווי דער נביא זאגט בנוגע צו פרעה און מ'דארף ניט האבן קיין ראיה, מ'זעט דאס ר"ל, מ'קאן געפינען אזא וואס גייט ארום און טענה'ט "לי יאורי ואני עשיתיני". ווי אזוי קאן זיין אזא מציאות אויב עס איז ניטא אין קדושה, ווי אזוי איז שייך זאגען אין קדושה אז עס איז א דבר קדוש א איש קדוש אדער א דבר קדוש, וואס זאל זאגן "אני עשיתיני" ?

האט ער אויף דערויף געענטפערט, אז בשעת עס קומט צוגיין א איד און בעט א טובה, קאן ער זאגן "אנו אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים", ס'איז דא א כל יכול וואס ער פירט אן מיט די גאנצע וועלט און ער איז משגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית. דארף ער עם ארויסהעלפן אין זיין ארבעט ? דער אויבערשטער וועט אליין ביישטיין זיין וועלט! אז עס קומט א עני און בעט ביי עם צדקה, זאגט ער אז ער איז בטוח אז וואס עס דארף דעם עני אנקומען וועט ער זיכער האבן, ווי דער אלטער רבי איז מבאר אין אגרת הקדש בארוכה; דאס וואס עס איז יענעם באשערט, אזוי ווי די גמרא זאגט אז "מזונותיו של אדם קצובים, מראש השנה עד יום הכפורים". וועט ער דאך זיכער באקומען דאס במשך השנה. איז אז יענער קומט צוגיין און בעט ביי עם געלט אויף מזונות, טראכט ער ביי זיך ער איז א מאמין און מאמין אין דעם אויבערשטן און אין תורה, און תורה זאגט אז די מזונות פון דעם עני איז קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, איז שוין אפגע'פסק'נט, איז ממה נפשך אויב עס קומט ניט קאן דאך ניט זיין אז ער זאל עם געבן, נאר וואס עס קומט עם יא איז דאך ווייטער קיין נפקא מינא ניט, איז אויב ער וועט עם געבן וועט ער באקומען דורך עם, וועט ער עם ניט געבן וועט ער דאס באקומען דורך אן אנדער ?

און דא דארף מען האבן אז עס זאל ניט זיין דער "להשען על אבינו שבשמים", תורה זאגט אן, אז אויב עס קומט אן עני האסטו ניט קיין חשבונות דער אויבערשטער וויל אז "פתח תפתח" דו זאלסט עפענען דיין האנט, דו זאלסט געבן !

וואס עד"ז איז בנוגע צו "עמל תורה", אז א איד הייבט אן לערנען תורה און זאגט אז דאס איז זיין ענין, זאגט מען אז רב שמעון בר יוחאי וחבריו וואס תורתם איז געווען אומנתם, איז דאס אויך געווען בשעת מ'איז געזעצן אין מערה, אבער בשעת מ'איז ארויסגעגאנגען פון דער מערה איז רבי שמעון בר יוחאי ארומגעגאנגען און האט געזוכט ביז ער האט געפונען און מטהר געווען וכו', ווי די אריכות הסיפור אין גמרא שבת און מדרשים באריכות יותר.

און אט דאס זאגט מען אז נאכדעם ווי ער האט געלערנט די תורה ע"מ לעשות, במילא ווייס ער אז עס די ערשטער קס"ד דארף זיין פון "עמל מלאכה" דערנאך "עמל שיחה" און נאר דערנאך "עמל תורה", ווי אזוי קאן ער צוקומען צו שלמות "עמל תורה", איז דאס דעמולט ווען ער טוט אויף חלקו אין דעם ענין פון "עמל מלאכה", און דערנאך בשעת ער טראכט אז תורתו נקראת על שמו וואס דארף ער האבן סייעתא דשמיא אז "אלה ברכב ואלה בסוסים" און קאן באשטיין מיט זיינע רכב וסוסים מיט זיין חכמה ובינה זאגט מען אז "שמעתתא בעי צלותא".

ווי אזוי וועט ער צוקומען צו "צלותא" דארף ער האבן א תפלה צו הקב"ה אדער אין אנאנדער נוסח די ברכת התורה כדי דערנאך זאל זיין לימוד התורה כדבעי, און ווי געוועדט פריער ווי דער סדר איז אפילו בא תורתו אומנתו איז דאך דער פשוט ער דין אז איידער ער זעצט זיך לערנען תורה דארף ער פריער זיין בבית הכנסת און מתפלל זיין תפלתו, און דערנאך גייט ער אין בית המדרש.

ביז אז אפילו בכל העולם כולו ניט נאר אין יחידי סגולה, ווייל "תורה על הרוב הדבר" ס'איז דאך דא די וואס חלקם איז ע"ד ווי זבולון "נשאת ונתת באמונה" איז עניניםּ פון עסק, עניני העולם עוסקים בצרכי ציבור. דארפן זיי וויסן אז דאס איז מערב׳ט ווי א התחלה, און ער מוז האבן יעדער טאג א "עמל שיחה" און א עמל תורה, איי איז דאך די שאלה עס איז דא א דין אין שו"ע אז עוסקים בצרכי צבור פטורים מן התפלה ומן התורה וכו' איז דער ענטפער אויף דעם אז דאס דוקא אויב עס טרעפט זיך אין דער צייט וואס ער איז זיך עוסק בצ"צ, און דאס קומט אין דער צייט וכו', די וועלט איז אבער באשאפן געווארן אין אן אופן אז מ'קאן זיין א עסקן צבורי און א מסור ונתון אין עסקנות צבורית און אעפ"כ איז ער מתפלל תפלתו אן מחשבות מבלבלות אפילו ניט פון עסקנות הצבורית, עאוכ"כ אז ער מוז האבן א קביעות עתים לתורה דעם עמל תורה".

הנחה פרטית בלתי מוגה

די נפק"מ איז נאר ווי דער אלטער רבי זאגט אין אגרת הקדש, וואס איז ביי עס מער אין כמות און וואס ווייניקער אין כמות, ער איז עוסק בצרכי צבור באמונה האט ער א קביעות עתים לתורה און האט א קביעות עתים לתפלתו ניט ווי חסידים הראשונים ט' שעות ביום נאר ווייניקער, און שאר כל היום איז ער עוסק בצרכי צבור. אויב עס מאכט זיך אז די צ"צ פארציט זיך לייגגער איז ער דאן פטור מן התפלה וכו', אבער דער סדר הרגיל איז אז ווען איז ער מצליח אין עסקנות צבורית אז ער לערנט פריער שו"ע און זעט דארטן אז העוסק בצ"צ איז פטור מן התפלה אויב דאס איז מבלבל די עסקנות צבורית. ווי תוספות זאגט בנוגע צו סוכה, אז דאס וואס "העוסק במצוה פטור מן הסוכה", איז ניט דער פשט גלאט אזוי אויב ער איז עוסק במצוה, נאר אויב דער זיצן אין סוכה איז א מניעה צו דעם עוסק במצוה, דעמולט איז ער פטור פון סוכה, עד"ז איז אויך בנוגע צו עסקנות צבורית ניט ווילבאלד ער איז אן עסקן צבורי איז ניטא אויף עם דער חוב פון קביעות עתים בתורה ועבודת התפלה, זאגט תוספות ניין! אויף עם ליגט א חוב פון תורה אויף עם ליגט א חוב פון תפלה וכו', נאר אויב דאס איז מבלבל צו עסקנות פון צ"צ באמונה, דאן באפרייט מען עם מצד דעם וואס ער איז זיך עוסק בצ"צ באמונה,

און ווי מ'זעט בפועל אז ווען איז די עסקנות צבורית באמונה, בשעת ער מישט ניט אריין קיין איינגענע פניות וואס דאס ווערט ע"י עבודת התפלה, בעט ער בא דעם אויבערשטן אז אהבת עצמו זאל ניט מכסה זיין אויף די עיוותים וקלקולים וואס קאן ארויס גיין אין עסקנות צבורית מצד ענינים צדדיים און מצד פניות וכו', עד"ז אז כדי ס'זאל זיין עסקנות צבורית אז ער זאל וויסן וואס דארף ער זיך משתדל זיין אז עס זאל ווערן שטארקער און וואס דארף ער ניט צולאזן איז די איינציקע וועג אויף דערויף ניט קיין שכל אנושי און ניט מה יאמרו הבריות נאר די איינציגע וועג איז אריינקוקן אין תורת אמת, וועט ער דארט זען, וועלכע עסקנות צבורית איז ראוי לשמה און וועלכע עסקנות איז דער היפך פון טובת הצבור.

ועד"ז בנוגע צו עבודת התפלה, און ווי דער אלטער רבי טייטשט אז עס דארף זיין "עיניו למטה ולבו למעלה", ער דארף ניט פארגעסן אז עס איז דא א וועלט, אפילו ווען ער שטייט "כעבדא קמיה מריה", כמבואר בתורה אור, ועד"ז ב"עמל תורה" כמדובר לעיל, בשעת עס איז דא די אלע זאכן צוזאמען, וואס דאס זיינען די שלושה עמודים, דער ענין פון "עמל מלאכה", ווי גערעדט פריער "יהיב פרוטה לעני" - דער קו פון גמילות חסדים, דער קו פון עבודה וואס "תפלה במקום קרבן תקנו" דער קו האמצעי - דער קו התורה "עמל תורה", אט דעמולסט ווערט דער העולם עומד - עולם קטן זה האדם, און דורך דערויף איז "מכריע עצמו וכל העולם כולו לכף זכות", וואס דעמולט איז דער עולם ברובו נידון, ונידון בטובו, ובטובו של ממה"ה הקב"ה ווערט דער עולם מוכרע צו כף זכות, ביז דער עולם ווערט "במילואו", אז עס ווערט מקוים "אלה תולדות פרץ, מלא כתיב", בביאת משיח צדקנו וואס דעמולט וועט זיין דער לתקן עולם במלכות ש-ד-י, ביז ס'וועט זיין ו"אז אהפוך את כל העמים כולם לעבדו כולם שכם אחד", ובקרוב ממש.

צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר גו'.

(לאחר המאמר ד"ה בעשתי עשר יום, ניגנו ניגון "בך ה' חסיתי, בהתעוררות גדולה, ואח"ז אמר השיחה דלהלן.)

ו. אזוי ווי ס'איז דא א ענין וואס מ'דארף אים אריינשטעלען מיט א שטארקייט, במילא האב איך געוואָרט ס'זאל זיין א התעוררות, אויך א התעוררות ניכר בגילוי.

וואס דאס איז וואס מ'האט דאך געפרעגט אזוי ווי ס'איז דאך "ימי שנותינו בהם שבעים שנה", איז וואס קלייבט מען זיך טאן נאך דערויף, לכאו' איז יעמולט א צייט טראכטען וועגען אפרוען זיך וכו' וכו', האב איך געענפערט, אז ערשטנס דארף מען ניט קוקען אויפן פאספארט, נאר מען דארף קוקען ווי מ'פילט זיך, און וואס

הנחה פרטית בלתי מוגה

- שיחת י"א ניסן ה'תשל"ב - כ -

נאכמער איז נוגע, וויפיל פון די יארען זיינען געווען שנים קיימים, (ס'איז דאך ניט - א קונץ - וואס ס'דארף זיין פארשריבען אין פאס, אדער אין תעודת לידה וכיו"ב כו"כ שנים,) מ'דארף וויסען אז ס'דארף זיין דער"בא בימים," ווי ער טייטשט אפ אין זהר, אז מ'קומט צו גיין מיט אלע טעג, ביז לא חסר אפילו יומא חדא.

אעפ"כ איז דאך מנהג ישראל תורה הוא, ובפרט כדאי' ב"חות יאיר" און געבראכט אין פרי מגדים וכו' וכו', בהנוגע צו שבעים שנה, וואס דארט איז דאך דער פי' כפשוטו;

איז דער ענטפער וואס מען דארף דערנאך טאן: שטייט גלייך נאך דערויף אין פסוק - "ואם בגבורות" אז דאס וואס ס'איז געווען חלישות בכל השנים שלפנ"ז - און בשעת מ'מאכט א חשבון צדק איז דאך ידע איניש בנפשי' - איז דארף מען יעמולט אנהויבן טאן בהתגברות יתירה, ס'איז אבער דא אזוינע וואס טאן אליין בידים ורגלים, איז דאס ביי זיי פארבונדן מיט פארשידענע מניעות, במילא דארף מען אנקומען צו די וואס הערען די בקשה והפצרה, און די תחינה וכו', אז זיי זאלען דאס טאן בפועל.

און אין אויספירען בפועל איז אויך דא א הוראה בתורה, אז "מי שיש לו מנה רוצה מאתים ומי שיש לו מאתים רוצה ד' מאות", ובמילא איז די וואס האלטען אז כל הענינים וואס זיי האבען געדארפט טאן האבן זיי אפגעטאן בשלמות, וואס דאס איז כללות ענין המנה וואס זי האט אין זיך מאה, וואס איז א מספר שלם, איז דאך אדרבה - ניט יעמולט די צייט ווען ער דארף גיין שפאצירן אדער אפרוען, ווארום ער האט שוין דערגרייכט לשלימותו, אט דאס דארף ביי עם ערשט מעורר זיין - רוצה מאתים, ער דארף וועלען צוויי מאל אזוי פיל - און ניט גענארטערהייט - עס זאל טאקע זיין מאתים.

און דער לשון בזה איז נישט חפץ נאר רוצה, וואס דער חילוק שטייט דאך בכ"מ, אז חפץ דאס איז פני' הרצון, וואס דערפאר איז דאך ניט שייך זאגען "כופין אותו עד שיאמר - חפץ - אני" מ'קען יענעם ניט נייטען אז זיין פני' הרצון זאל געביטען ווערען. דאס וואס מען קען יע נייטען איז "כופין אותו עד שיאמר רוצה - אני" וויבאלד מען האט קיין ברירה ניט - איז נעבאך וואס זאל ער טאן - מוז ער מקריב זיין דעם קרבן, וכיו"ב וכו', עד"ז בנוגע לכו"כ ענינים ביז זבין זבינא, וכמה תנאים וואס זיינען מתאים לזה, משא"כ בנוגע לחפץ וואס דאס איז פני' הרצון.

אין אנדערע ווערטער: רצון קען זיין צוליב א צווייטער זאך, במילא אפי' די זאך מצ"ע וואלט ער ניט געוואלט, ע"ד ווי ביי כופין אותו, אזוי ווי ער וויל ניט פארטראגען די כפי', איז ער מסכים אויף צו טאן א זאך וואס לולא הכפי' וואלט ער ניט געוואלט טאן - פארוואס ער וויל דאס ניט טאן איז דאס דערפאר וואס דאס איז היפך רצונו, וויבאלד ער וויל אבער פטור ווערן פון כפי', איז בלייט דאס דעם רוצה, אע"פ אז דער חפץ בלייבט ווי פריער.

וואס אט דא זאגט מען אז יש לו מנה רוצה מאתים, ניט נאר עס זאל ווערן בפנימיות, און ס'זאל ניט ארויס בגילוי, יעמולט איז דאס א חפץ וואס בלייבט ביים חפץ אליין. נאר מען דארף האבן אז "רוצה מאתים" ביז וואנעט אז עס ווערט ווי דער צווייטער אפטייטש אינעם ווארט רצון, אז דאס איז מרוצה פאר זיין נפש, אז זיין נפש לויפט אויף אויספירן אט דעם ענין וואס ער וויל אין זיין רצון, - אזוי דארף ער וועלן אז ס'זאל זיין מאתים.

כרגיל אויף יעדער ענין פארבינדן אויך מיט א מספר מסויים, און ווי שוין געזען כמה פעמים, אז אויב מ'זאגט סתם אזוי אז מ'דארף אויפטאן איז אט דעמולט זאגט מען אז מען האט שוין אויפגעטאן, און באמת ווייס מען גארניט וואו מען האלט אין דער וועלט - וואס דערפאר איז דא אויך איז מען מדייק רוצה מאתים א מס' מסויים, איז עד"ז וויבאלד אז מ'גייט אריבער פון שבעים צו שמונים, איז לפחות במשך שנה זו זאל צוקומען שבעים ואחד מוסדות.

הנחה פרטית בלתי מוגה

מסתמא איז דא אזוינע וואס וועלן זיך גלייך דערשרעקען פון דער התחייבות וואס מ'נעמט אויף זיך, איז וויבאלד מ'איז פארמאטערט פון דעם טאנצען און זינגען וועט מען ניט משים לב זיין לזה, ובפרט אז דאס איז ניט א התחייבות נאר דאס איז א ענין של זכות. ווארום די מוסדות איז דאך א ענין וואס ברייינגען תועלת הרבים, וזכות הרבים תלוי בו, און דאס וואס איז נוגע למעשה בפועל איז זכות הרבים מסייעתו, און עס וועט אנקומען א סאך לייכטער ווי מ'שטעלט זיך פאר.

יעדער מוסד איז דאך - כנ"ל בענין של קדושה - ניטא דער ענין פון חנם, (דאס איז געווען אין מצרים חנם, אבער אידן זיינען שוין לאנג ארויס פון מצרים, ובפרט אז מ'געפינט זיך אין חדש ניסן) דארף דאך דאס זיין פארבונדען מיט הוצאות און השתדלות וכו'. איז "חבר אני לכל אשר יראוך", די אלע וואס וועלען טאן אין דערזיף מיט א מסירה ונתינה, איז אט דאס וואס מ'האט אריינגעטראגען אין קרן השבעים, איז בל"נ וועט מען געבען לכה"פ א חלק המעשר פון די אלע הוצאות וואס זיינען פארבונדען מיט דעם יסוד פון שבעים ואחד מוסדות חדשים, און מ'זאל זיך ניט שרעקען טאמער וועט מען גלייך וועלען מאכען - במשך שנה זו - ניט נאר שמונים, און ווער רעדט נאך אז מ'וועט וועלען מאכן מאה, איז תע"ב.

און עס וועט זיכער ניט זיין קיין מניעה פון דעם חלק המעשר אדער אפי' מער פון מעשר. אבי ס'זאל זיין די התחלה פון די אצבע קטנה פון כל אחד. בהנוגע להענינים וואס מאנסביל דארפן טאן, און של כל אחת בהנוגע להענינים וואס פרויען נשים ובנות דארפן טאן, אז מ'זאל טאן מיט א מסירה ונתינה, אעפ"י וואס ס'דוכט זיך אויס ווי א אבן גדולה וואס ס'קאן גאר אפי' זיין אז תורה זאגט אז דאס איז א אבן גדולה.

און מען מאנט, ניט סתם מען זאל מאכן א מוסד כדי עס זאל צוקומען נאך א ארט וואו אויסצוקלייבען אויף געבען א כיבוד פון א "טשערמאן" מיט א "האנארערי טשערמאן" מיט די אלע ענינים, און מען זאל דאס דערנאך אפדרוקען אויף א סטיילישיאנערי און מאכן העדליינס - ווי מ'זאגט דא - אין אלע צייטונגען אז פב"פ האט זוכה געווען צו דעם כבוד. ביז וואנעט מ'האט אים אויסגעקליבען פאר - א משונה'דיגע המצאה פון ארה"ב - אלס מענטשען פונעם יאר.

מ'האט דאס קיינמאל ניט געהערט - ס'איז דא דער אחת בשנה איז דאס דער יום הקדוש, אבער אז ס'זאל זיין די "מען און די יעיר" דאס איז א ענין וואס ארה"ב איז געפאלן אויף דעם; ממ"נ - איז דער א אדם ווי עס דארף צו זיין דארף ער זיין פאר דעם יאר און נאך דעם יאר. איז ער אזא מן מענטש וואס איז מער ניט ווי אויף איין יאר אליין, איז א סימן אז דעם יאר איז ער אויך קיין מענטש ניט, ווייל אויב ניט וואלט ער געווען פריער און וואלט געווען שפעטער, הלואי וואלט דאס געווען נאר א צחות און א געלכטער לידער איז דאס אבער ניט קיין געלעכטער. "א מען און די יעיר" איז א סימן אז אין דעם יאר איז ער אויך קיין מענטש ניט.

אבער אויב מ'קען דאס נאר אויסנוצן אויף אן ענין פון תורה ומצוות - גיט יענעם א כבוד אלץ "מענטשן פון דעם יאר". מיר הארט ניט מאכן עס א מענטשן אויף א חודש... אבי ער זאל מאכן א מוסד חדש. און דער מוסד זאל זיין א מוסד מיוסד על יסודי התורה והמצות. במילא איז דאס כולל אין זיך "בין אדם לחבירו", מיוסד אויף "בין אדם למקום".

וואס "ואהבת לרעך כמוך" האט א קיום, ווען ער איז מיוסד - אויף אהבת ה' - ווי רש"י איז מפרש אין שבת, מיוסד אויף דעם פירוש ווי עס שטייט אין שמות רבה אויף דעם פסוק אז דאס גייט אויפן איבערשטן, "רעך ורע אביך אל תעזוב".

עכ"פ בנוגע לפועל, דארף מען זיך משתדל זיין אז לכל הפחות עס זאל זיין שבעים ואחד מוסדות חדשים במשך שנת השבעים.

און מ'קען גלייך אנהויבן פון די "מעשר" - אזוי איז דער סדר. אז בשעת מען

האט דעם ניינציק אחוז, איז דעמולט גיט מען דער עשר אחוזים פון מיין גזבר. אבער דעם יאר וועט מען דאס ארויסנעמען פון זיין רשות, און מען וועט געבן א התחלה פון דער עשר אחוזים פון דעם "מעשר". און דערנאך זאל יעדערער "פארזייען" דאס, און אופמאנען די איבעריקע תשעים אחוזים, אדער נאך מער. אבי צוטרעפן גלייך, און אנהויבן בשעה טובה ומוצלחת די יסוד פון מוסדות חדשים.

און דעמאלט וועט מען זען, אז ס'וועט ווערן די איין און זיבעציק וועט מען זיכער וועלן צוויי מאל אזויפיל, און פיר מאל אזויפיל, ווי געבראכט פריער פון אבות דר' נתן, אז "מי שיש לו מנה רוצה מאתיים, ומאתיים רוצה ד' מאות", און הולך ומוסיף אור.

ביז וואנעט אז מ'וועט פארפלייצן די וועלט מיט ענינים פון טוב וקדושה, וואס דעמולט וועט דאס פארפלייצן די וועלט - "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

וואס דאס וועט אראפברענגען די גאולה האמיתית והשלימה, אז "כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם" "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים". ווי דער סיום וחותם פון ספר משנה תורה - "יד החזקה". פון דעם "מורה נבוכים" פון זיין דור און פון אלע דורות, ביז פון אונזער דור - וואס דאס איז דער רמב"ם, און ער שרייבט דאס בסיום וחותם פון הל' מלכים - "מאן מלכי רבנן". אז בכח התורה, ו"גדול לימוד שמביא לידי מעשה" - במעשה בפועל, וועט מען מתקן זיין די וועלט ווי דער אויבערשטער וויל - לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

און דעמולט וועט זיין "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר". ובקרוב ממש.

ז. ס'איז דאך רגיל אויך אין די התוועדות צו מאכן א סיום אויף א מסכתא.

ובפרט נאך אז עס ברענגט זיך אין גמרא, אז ווען מ'איז מסיים א מסכתא, איז דעמולט "עבידנא יומא טבא לרבנן". וואס דערפאר שטייט דאך בכמה ספרים, אז מען זאל פארבינדן אזא סארט מסיבה, מיט מסיים זיין א מסכתא.

מה - דאך אז שלושים יום לפני החג, הויבט זיך שוין אן דער ענין פון "שואלין ודורשין בהלכות החג". דערנאך איז דאך דא אין דעם דרגות, ביז די הלכות וואס מען לערנט און מ'איז "דורשין" בחג עצמו.

וכמבואר דער חילוק צווישן די צוויי סוגי הלכות אויך אין דעם אלטן רבי'נס שו"ע - וועלכע הלכות דארף מען לערנען "שלושים יום לפני החג". און וועלכע הלכות דארף מען לערנען באותו היום - בחג עצמו.

און דאס איז דאך אויך וואס די גמרא זאגט אין סוף מגילה, אז "משה תיקן להם". אז עס זאל זיין "הלכות החג בחג". ניט דער ענין פון "שלושים יום לפני החג".

אעפ"כ איז אבער אויך דא א זמן הממוצע, - ניט ממוצע באמצעות, נאר צווישן די צווי קצוות פון "שלושים יום" - פון גלייך נאך פורים, ביז בחג עצמו - איז דא די בינתיים. וואס דאס איז "שבת הגדול".

וואס ס'איז א "מנהג ישראל תורה הוא". אז בשבת הגדול זאל זיין במיוחד דער ענין פון "חכם דורש ומבאר" פאר אנשי קהילתו די הלכות וואס זיינען פארבונדן מיט הכנות לחג, וכו' וכו' - כמבואר אויך אין דעם שו"ע פון דעם אלטן רבי'ן. (ריש הלכות פסח)

עאכו"כ אין די ימים שלאחרי שבת הגדול, וואס זיי זיינען דאך נאך נעענטער צו חג הפסח.

וואס דערפאר וועט מען מאכן א סיום אויף מס' פסחים. וואס מס' פסחים איז דאך כולל אין זיך ביידע ענינים: סיי די ענינים וואס זיי זיינען כמה ימים לפני החג, און סיי די ענינים וואס זיי זיינען ערב פסח, וואס דאס איז קרבן פסח, און סיי די ענינים פון חג עצמו, וואס דאס איז אכילת הפסח.

[וואס "קרבן פסח" איז דאך אויסגעטיילט פון כמה קרבנות, וויל "עיקרו" איז "בא לאכילה".]

און דערפאר ווען עס קומט צו דער ענין "למנויו", דארף מען האבן אזא וואס קען דאס דערנאך עסען.

וכמבואר אויך בכמה מקומות, ביז אין פוסקים - לפסק הלכה, ווי אזוי אין קרבן פסח במיוחד. איז נוגע דער ענין האכילה, ביז אז אפשר זאל מען גאר דארפן מאכן צוויי באזונדערע ברכות. ווארום מען פאררעכנט דאס ווי צוויי באזונדערע מצוות. [כמבואר אין די ספרים וואס זיי ציילן, און זיינען מדייק - וועלכע ענין גייט אריין אין דעם מנין פון תרי"ג מצוות].

און דעריבער, איז דער מסכתא הכי מתאימה צו מסיים זיין אין די ימים לפני החג, ובפרט אין די שבוע וואס איז שוין נאך שבת הגדול, און נעענטער צו פסח - איז דאך מס' פסחים, כנ"ל.

אויף מסכתא פסחים איז דאך ידוע די שאלה: לכאורה איז מקומה פון מס' פסחים אין סדר קדשים, ניט אין סדר מועד ?

בשלמא אויב מ'וואלט די מס' ניט אנגערופן מיט נאמען "פסחים", נאר מיט אן ענין וואס איז פארבונדן מיטן נאמען "חג המצות", וואלט דעמולט געקומען בהדגשה דער ענין פון חמץ ומצה, - וואס דאס איז דער תוכן פון די ערשטע פרקים פון מס' פסחים, און דערנאך - בדרך ממילא - וואלט מען גערעדט אויך אין די שפעטערדיקע פרקים, וועגן קרבן פסח ועניניו.

וואס דעמולט וואלט עס געהאט אן ארט אויף ארייננשטעלן מס' פסחים אין סדר מועד, ע"ד ווי שבת, עירובין, ביצה (אדער מס' יום טוב - ווי זי ווערט אנגערופן), אדער מגילה וכיו"ב - אזוי אויך "חמץ ומצה" פארבונדן מיט א מועד בשנה, ובדרך ממילא וואלט מען שוין אויך מבאר געווען די דינים פון קרבן פסח.

אבער דא זעט מען, אז מ'האט ארייננגעשטעלט - ניט נאר אלע פרקים צוזאמען, נאר דער נאמען פון כללות המסכתא איז פסחים ?!

מען געפינט נאכמער פלא בנוגע צום רמב"ם: דער סדר אין רמב"ם איז מדוייק. אין גמרא זאגט מען דאך אז ס'ווערט אנגערופן "תלמוד בבלי", ווארום דאס איז "בלול" פון מקרא, משנה, גמרא, ובמיוחד אין די מסכתות גופא - ווערט דאך געבראכט כו"כ ענינים פון אלע - ערליי מסכתות.

און ניט נאר אין די גמרות שבמסכתות, נאר מען געפינט אויך - אין רוב המסכתות, אז אפילו אין די משניות שבה, איז אויך דא כמה ענינים וואס ווערן געבראכט בדרך אגב, אבער מקומם העיקרי זיינען אין מסכתות אחרות.

משא"כ אין רמב"ם, האט ער דאך פאנאנדערגעטיילט כל הלכה במקומה, אין א באזונדער ספר. ווי ער האט דאס פאנאנדערגעטיילט אויף י"ד ספרים, וכל ספר לכמה הלכות, וכל הלכה - לכמה פרקים, און האט דארט פאנאנדערגעטיילט כל אחד במקומו.

בשעת מען גיט א קוק אין הלכות חמץ ומצה, האט דארט דער רמב"ם ארייננגעשטעלט כמה דינים וואס זיינען פארבונדן מיט קרבן פסח !

און מען קען ניט זאגן אז ער האט ניט געהאט אן אנדער ארט כביכול, וואו דאס צו ארײנשטעלן - ווארום באזונדער אין רמב"ם איז פאראן הלכות קרבן פסח, והגם אז זיי זיינען אין ספר "קרבנות" - דארט וואו עס רעדט וועגן די אלע קרבנות, אעפ"כ, כמה דיני קרבן פסח האט דער רמב"ם ארײנגעשטעלט אין הלכות חמץ ומצה ?!

עד"ז זיינען פאראן כמה קשיות וואס מען דארף פארשטיין אין די דינים וואס ברענגען זיך בסיום המסכתא.

דער סיום המסכתא אין די משנה איז, אז אזוי ווי קרבן פסח איז דאך "נאכל על השובע". האט מען דאך געדארפט ווערן זאט פון דער אכילה שלפנ"ז, איז דאס געווען דורך די אכילה פון קרבן חגיגה, וואס מען האט איר אויך מקריב געווען "בארבעה עשר" בניסן, און ער איז אוכל דער "בשר הזבח" - פון דער קרבן חגיגה - תחילה, און דערנאך עסט ער דעם בשר הפסח, "כדי שיהא נאכל על השובע".

און אזוי ווי מען דארף מאכן א ברכה אויף ביידע, אויף ברכת הזבח דארף מען מאכן "אשר קדשנו במצותיו וצוונו לאכול את הזבח" (אדער ווי אנדערע נוסחאות בזה). ועד"ז אויף ברכת הפסח דארף מען מאכן "לאכול את הפסח".

וויל די משנה לאזן וויסן דער דין צו מ'קען יוצא זיין מיט איין ברכה אויף ביידע קרבנות (אדער ניט) כידוע אז מען טאר ניט מרבה זיין אין ברכות, און אויב מען קען יוצא זיין מיט איינער, דארף מען ניט מאכן צוויי ברכות. נאכמער - מען טאר ניט מאכן צוויי ברכות - זאגט די משנה:

"בירך ברכת הפסח פטר את של זבח, בירך את של זבח לא פטר את של פסח, דברי ר' ישמעאל. ר"ע אומר לו זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו".

פרעגט די גמרא - וואס איז אין דערויף די טעם. זאגט די גמרא אז אזוי ווי עס איז דא א חילוק צווישן "זבח און "פסח" אז בא "זבח" - בא קרבן חגיגה, איז דער דם "נזרק על גבי המזבח" - ער שטילט בריחוק מקום, און ער גיט דער דם "א ווארף" - וואס דאס איז דער לשון "זריקה" - בריחוק מהמזבח, משא"כ בא "פסח" - דעמולט איז דער ענין פון "שפיכה". אז מען שטילט בסמיכות מקום צו דער מזבח, און ער איז שופך את הדם "על יסוד המזבח".

זאגט די גמרא: "כשתמצא לומר. לדברי ר"י זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה" לדברי ר"ע לא שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה".

דאס הייסט אז אין דערויף באשטייט דער טעם פארוואס ר"י און ר"ע זיינען מחולקים: ר"י האלט אז די וואס דמם דארף זיין בזריקה, איז אויב מען האט זיי שופך געווען ע"ג המזבח האט ער אויך יוצא געווען. אמת טאקע אז לכתחלה דארף זיין בא זבח דער ענין פון זריקה, אזיב אבער ער האט גענומען און האט צוגעגאנגען נאענט צום מזבח און האט שופך געווען, האט ער אויך יוצא געווען, און במילא קומט אויס אז עכ"פ בדיעבד איז ניטא קיין חילוק צווישן זבח און פסח, און דערפאר אויב "ברך ברכת הפסח פטר את של זבח".

אבער אויב עפעס דארף האבן "שפיכה" - קען מען ניט יוצא זיין מיט "זריקה". דערפאר איז "ברך את של זבח לא פטר את של פסח".

ר"ע האלט אבער אז "זריקה" איז מען ניט יוצא מיט "שפיכה". פונקט ווי "שפיכה" איז מען ניט יוצא מיט "זריקה". און דערפאר איז "לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו".

דערנאך ברענגט אראפ די גמרא פון ר' שמלאי, אז אזוי ווי עס זיינען פאראן בא פסח צוויי ברכות. זיינען אויך דא צוויי ברכות אויף "פדיון הבן": "על מצות

פדיון הבן" און שהחיינו, און ווער איז זיי מברך, זאגט די גמרא "והלכתא אבי הבן מברך שתים".

דערמיט ענדיקט זיך די מסכתא.

בנוגע צו די משנה, און די גמרא וואס איז זי מבאר. איז ידוע די קשיא וואס דער לחם משנה פרעגט אויף דעם רמב"ם.

דער רמב"ם ברענגט אראפ (הל' חמץ ומצה פ"ה ה"ז) דעם דין פון דעם משנה און איז פוסק כר"ע אז "לא זו פוטרת זו כו'". [און ווי געדעדט פריער (אין דעם מאמר המוסגר) - ברענגט ער דאס אראפ אין הלכות חמץ ומצה.] און ער שרייבט אז "אוכל החגיגה תחלה". און דערנאך עסט ער דעם קרבן פסח און ער מאכט אויף דערויף די ברכה, און דערנאך איז ער מסיים, אז בנוגע צו די ברכה - "ולא ברכת הפסח פוטרת של זבח ולא של זבח פוטרת של פסח".

וואס בפשטות - דאס איז די ביאור פארוואס עס שטייט דער דין דא, אע"פ וואס לכאורה געהערט זי גאר אין הלכות קרבן פסח - ווייל ער דערציילן דער סדר אין דעם.

וויבאלד אז דער רמב"ם גייט מיט דער שיטה אז "לא זו פוטרת זו". דארף ער לכאורה האלטן אז מען איז ניט יוצא דער חיוב פון זריקה אויב שפך על גבי המזבח במקום זריקה.

אבער אין די הלכות וואו ער רעדט וועגן זריקה און שפיכה (אין הלכות פסולי המוקדשין פ"ב ה"ב), פסק'נט דער רמב"ם "וכל הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא".

וואס לפי זה קומט אויס א סתירה, ווארום אויב ער איז יוצא בשפיכה אויף א זאך וואס דארף האבן זריקה, דארף דער ברכת הפסח אויך פוטר זיין ברכת הזבח ?

און ווי עס שטעלן זיך אלע ראשונים און כמה אחרונים ביז אין "צל"ח". וואס ער איז דאך די פירוש העיקרי פון אחרונים אויף מס' פסחים.

דער "צל"ח" -- נאך דעם וואס ער ברענגט כמה תירוצים און ער שלאגט זיי אפ, און אויך כמה תירוצים פון רמב"ם גופא - זאגט דער צל"ח, אז דערפאר לייגט זיך אפ אז דער ביאור הרמב"ם איז פארבונדן מיט דער פירוש פון "ר' חיים כהן". אין תוספות אין פסחים במקומו, וואס ר' חיים כהן פארבינדט עס גאר מיט א ביאור וואס שטייט אין ירושלמי.

וואס דער ירושלמי זאגט דאך אז דער טעם פארוואס ר"י האלט אז מיט ברכת הפסח קען מען פטר'ן ברכת הזבח, ווארום ר"י האלט אז פסח איז עיקר. און חגיגה איז טפל, און ווי ס'איז אויך משמע פון הסברת הרמב"ם. אז חגיגה דארף מען עסען תחלה, "כדי" אז מען זאל קאנען עסען דעם פסח "על השובע".

ובפרט ווי די גמרא זאגט נאך דעם אין מס' פסחים, אז אויב ס'איז געזוען אן אנדער ענין, וואס דער פסח איז בלאו הכי נאכל על השובע - איז דעמולט דארף מען ניט ברענגען די חגיגה בי"ד בניסן - דאס איז ניט קיין חובה, דאס איז רשות, דאס איז נאר אויב ס'איז "מרובין" וכו' וכו'.

ביז וואנעט - אויב ערב פסח איז בשבת טאר מען ניט ברענגן א חגיגה ווייל זי איז "אינה דוחה שבת" - לויט אט דער דיעה, ווארום דער גאנצע ענין פון חגיגה איז אלץ א טפל צו דעם אכילת פסח.

וואס דערפאר זאגט ער אין ירושלמי, אז צוליב דעם האלט ר"י ברכת הפסח פוטרת את של זבח, ווארום זבח איז א טפל צום פסח - וואס (פסח) איז אן עיקר.

משא"כ "בירך את של זבח לא פטר את של פסח". ווארום דאס איז טפל און דאס איז עיקר.

עפ"ז ווערט אבער די שאלה - פארוואס זאגט ר"ע אז "לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו".

דער דין אז עיקר און טפל, אז "מברך על העיקר ופוטר את הטפילה" איז דאס א משנה אין ברכות (מד. א). און דארטן איז בכלל ניטא קיין פלוגתא צווישן ר"י און ר"ע, ס'איז א "סתם משנה". אלע האלטן אז "מברכין על העיקר ופוטר את הטפילה".

און אעפ"כ זאגט ר' עקיבא דא אין פסחים אז "לא זו פוטרת זו כו'".

און ווי גערעדט פריער - די קשיא איז נאכמער אויפן רמב"ם. וואס דער רמב"ם פסק'נט דאך ווי די משנה, וואס ער ברענגט דארט (הל' ברכות פ"ג ה"ה) אז בשעת מען בענטשט על העיקר, איז דעמולט "פוטר את הטפילה". און אעפ"כ פסק'נט ער אז "לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו".

מ'וויל דאס מסביר זיין, וויבאלד אז דא איז דא "זריקה" און דא איז דא "שפיכה". דערפאר קען מען דאס ניט פוטר זיין, חאטש דאס איז אן עיקר און דאס איז א טפל.

אבער דאס איז ניט אויסגעהאלטן לויטן ירושלמי און לויט ר' חיים כהן. ווארום אויב דער טעם איז מצד עיקר און טפל, איז דאך קיין נפק"מ ניט צי ס'איז דא חילוקים צווישן זריקה און שפיכה.

די ראי' אויף דערויף איז. אז דאס וואס עיקר פוטר את הטפילה, איז דאס ניט נאר ווען דאס איז בשוה בכל עניניהם. אפילו אז "הביאו לפניו מליח". און א טפל מאכט ער פון "פת" - וואס דאס איז א חילוק מן הקצה אל הקצה: דא האסטו שבע מינים שנשתבחה בהם א"י, און ברכת פת איז מוציא כל האוכלין כולם. און דא רעדט זיך מערניט וועגן "מליח". וואס זיין דין איז אזוי ווי פירות, און ווי די גמרא טייטשט אפ אויף "פירות גינוסר". אז אויף זיי איז ניטא קיין ברכת המזון לאח"ז וכו' וכו'. עאכו"כ אז דאס איז ניט מוציא שאר האוכלין - איז דאך דאס א סאך א גרעסערן חילוק ווי די חילוק צווישן זריקה און שפיכה.

אעפ"כ זאגט מען. אז בנוגע צו די ברכה, וויבאלד אז דאס איז אן עיקר און דאס איז א טפל, איז אויב "ברך על העיקר" איז "פטר את הטפילה".

ס'איז דא אזוינע וואס ווילן אויף דערויף ענטפערן: דער דין פון "מברכין על העיקר ופוטרין את הטפילה" דאס איז אויב ער האט געגעסן די טפילה לאח"ז.

בא חגיגה און פסח אבער ברענגט דאך דער רמב"ם אין דער זעלבע הלכה, אז "אוכל חגיגה תחלה ואח"כ אוכל פסח על השובע". במילא עסט ער דאך דעם טפל (חגיגה - זבח) פאר דעם עיקר (פסח), און אויב ער עסט דעם טפל פאר דעם עיקר, איז די ברכה וואס ער האט געמאכט אויפן פסח ניט פוטר את של זבח.

ווי דער רמ"א פסק'נט אפ (או"ח סרי"ב ס"א): בנוגע צו ברכת העיקר און טפל "אם אוכל הטפילה תחלה, כגון שרוצה לשתות ורוצה לאכול תחלה כדי שלא ישתה אליבא ריקנא ... מברך על האוכל תחלה אע"פ שהוא טפל לשתי'".

אבער דעמולט ווערט א שאלה לויט ר"י: אפילו לויט דער רמ"א איז אויך ניטא צווי דיעות ? און ס'איז שווער צו פארענטפערן. אז די סיבה פארוואס דער רמ"א ברענגט ניט צוויי דיעות (פון ר"ע ור"י) איז צוליב דעם וואס דער דין בלייבט ווי ר"ע ניט ווי ר"י.

די דוגמא (פון רמ"א) איז אבער קיין ראי' ניט, דער אלטער רבי ברענגט אראפ אין הל' ברכות הנהנין (או"ח סרי"ב ס"ז. וראה גם ט"ז שם) בנוגע פארוואס אויב אכל את הטפילה תחלה, פטר'ט ניט די ברכה על העיקר - ער דארף מאכן אויף דערויף א באזונדער ברכה, זאגט דער אלטער רבי דעם טעם: "כי אסור ליהנות מעוה"ז בלא ברכה בתחלה".

ד.ה. בשעת ער וועט עסען די טפילה, האט ער דאך בשעת מעשה הנאה פון דעם. ווערט א שטורעם - וואס הייסט ער האט הנאה פון עוה"ז בלא ברכה ?! - האט ער קיין ברירה ניט, און ער מוז מאכן א ברכה אויפן "טפילה".

משא"כ אז ער עסט לאחרי וואס ער האט שוין געמאכט א ברכה, איז א ברכה האט ער שוין דאך געמאכט, און אין דער ברכה איז אויך נכלל געווארן די אלע פרטים פון דעם עיקר - וואס דאס איז כולל אויך דעם ענין וואס איז טפל לעיקר.

לויט אט דעם טעם. אז דער ענין פון מאכן א ברכה איז פארבונדן מיט דער ענין פון "אסור ליהנות מעוה"ז בלא ברכה". האט דאס קיין שייכות ניט צו ברכת הזבח און ברכת הפסח.

דער ענין פון עסען א קרבן - איז ניט אז ער דארף הנאה האבן פון עוה"ז ווארום "מצות לאו ליהנות נתנו". (חולין פט.א. ועוד) אדרבא - ער האט א ציווי מן התורה אז ער זאל עסען די חגיגה, און ער האט דעם ציווי איידער די רבנן האבן מתקן געווען דעם ענין פון ברכות.

במילא איז ניט שייך זאגן, אז וויבאלד ער עסט די חגיגה פריער. ווערט אויף עם א שאלה - ווי אזוי קען ער נהנה זיין - ס'איז ניט קיין ברכת הנהנין. דאס איז ברכת המצוות.

און וויבאלד אז דאס איז ברכת המצוות - איז קיין נפק"מ ניט וואס ער עסט פריער אדער וואס ער עסט שפעטער - וויבאלד אז ס'איז דא א מצוה עיקרית. און די צווייטע מצוה איז א טפל, ווארום אויב ניט, וואלט דער אלטער רבי ניט געדארפט אריינברענגען דעם טעם פון "אסור ליהנות מעוה"ז בלי ברכה". ער האט געדארפט זאגן אז במה דברים אמורים אז דאס קומט פריער און דאס קומט שפעטער.

וויבאלד אבער ער זאגט אז דער טעם איז ניט מצד חילוק הזמן, דער טעם איז איסור הנאה - איסור הנאה פאלט אראפ בא אן ענין פון ברכת המצוות וואס איז ניט ברכת הנהנין.

ומה שיש לומר בכל זה: דער ענין פון עיקר וטפל - צי איז דאס שייך נאר בא ברכת הנהנין, אדער קען מען דאס אויך זאגן בנוגע צו ברכת המצוות.

בא ברכת הנהנין איז ניט אז ער איז מחוייב לאכול, נאר עס איז א ברכת הנאה - עס ווילט זיך עסען.

במילא, אויב ער וויל עסען "מליח". און ער וויל דאס ניט עסען "אליבא דרקניא" - וויל ער עסען "פת" פריער. במילא, ווערט דער פת א טפל, און דער מליח ווערט א עיקר.

האט ער דאס געמאכט א טפל, און ער איז א בעל-הבית אויף דערויף. ווארום מצד די הוראות פון תורה - ניט ער איז מחוייב צו עסען דעמולט פת. און ניט ער איז מחוייב צו עסען דעמולט "פירות גינוסר". אדער "מליח" וכיו"ב - דאס איז אן ענין פון "דברי הרשות" וואס "עלה ברצונו".

און וויבאלד אז "עלה ברצונו" - האט מען עם אויך אפגעגעבן, אז עס הייבגט אפ אויף עם צו מחליט זיין וואס איז עיקר און וואס איז טפל, און אויב ער מאכט

הנחה פרטית בלתי מוגה

דאס טפל - ווערט דאס טפל במציאות.

און וויבאלד אז דאס איז טפל במציאות, איז דעמולט "מברך על העיקר ופוטר את הטפל".

בדוגמא ווי מ'זאגט אז "חביב קודם" - עס הייבגט אפ אויף עם וואס איז מערער "חביב". עד"ז בא עיקר און טפל, אז עס הייבגט אפ אויף אים.

אבער בשעת עס רעדט זיך וועגן א מצוה, איז אמת טאקע אז דאס איז א מצוה וואס איז ניט קיין חובה [ס'איז דא מצוות וואס מ'דארף זיך יאגן אויף זיי, ער מוז זיי מקיים זיין, ווי דער רמב"ם איז מחלק, און ס'איז דא מצוות וואס עס איז ניטא קיין חיוב אז עס זאל זיין אזא מציאות, למשל ער איז בונה בית. דארף ער מאכן אויף דעם א מזוזה, ס'איז אבער ניטא קיין חיוב אז ער זאל זיין א בונה בית כדי צו מקיים זיין מצות מזוזה !

עד"ז במצות חגיגה,] אויב ער האט א משפחה מועטת. און דער קרבן פסח איז א גרויסער - דעמולט דארף מען ניט אנקומען צו קרבן חגיגה.

אויב אבער ער איז יע מקריב דעם "חגיגה" - ווערט עס דעמולט אויס רשות: ער טוט דעמולט א מצוה, והראי' ער מאכט א ברכת המצוות אויף דעם.

בדוגמא ווי בא בונה בית. און דערנאך דארף זיין דער ענין פון קובע זיין א מזוזה, איז דאס טאקע א מצוה וואס ער דארף זיך נאך איר ניט יאגן. אבער בשעת ער האט שוין אויפגעבויט די הויז. דעמולט דארף ער קובע זיין דארטען א מזוזה, און דעמולט מאכט ער אויך איינער פון די ברכת המצוות.

- וויבאלד אז ער טוט א מצוה, איז ער שוין ניט קיין בעה"ב אויף מאכן איר פאר א דבר טפל.

תורה האט איר געמאכט פאר א דבר טפל, במקרה, אויב די וואס דארפן עסן די קרבן פסח זיינען מרובים און במילא דער קרבן פסח איז א "דבר מועט". אבער אויב ער וועט ניט מקריב זיין דער חגיגה (איז דאס ניט קיין חובה) ער האט ניט עובר געווען אויף אן איסור ווייל חגיגה איז אן ענין אין וועלכן ער איז ניט מחוייב.

בשעת אבער ער טוט דאס יא, איז דעמולט ווערט דאס א מצוה, ובמכ"ש: מה-דאך אז מ'זאגט אז "איסורי אחשבי'" - עאכו"כ אז מ'זאגט אז "מצותא אחשבי'".

איז אמת טאקע, אין דער אכילה, איז דאס אן אכילת טפל, מערניט כדי עס זאל זיין דער פסח נאכל "על השובע". בשעת אבער ער עסט דאס שוין, איז דעמולט דא א ברכה הזבח, פארוואס - ווייל דאס איז א מצוה, דארף ער מאכן אויף דעם א ברכת המצוות.

וואָרום וויבאלד אז דאס ווערט א מצוה איז "מצותא אחשבי'". ער האט ניט קיין יכולת צו מאכן אז א מצוה זאל ווערן "אויס מציאות". און ער האט אפילו ניט קיין

יכולת צו מאכן א מצוה אזא מציאות וואס דורך דעם ווערט זי א טפל ובטל לגבי העיקר. וואס צוליב דעם זאל זיין "מברכין על העיקר ופוטר את הטפילה".

און דער חילוק פון ר"י און ר"ע באשטייט (ווי מ'געפינט דאס בכ"מ בש"ס):

בנוגע צו דער תוקף פון א מצוה - צי א איד האט אינגאנצן בעה"ב'ישקייט אויף איר. ביז וואנעט אז ער קען פון איר מאכן א טפל, עד כדי כך, אז ברכת הפסח פוטרת את של זבח, עכ"פ בדיעבד (- וואָרום אפילו לויט ר"י, איז לכתחלה דארף מען אויך

מאכן באזונדער ברכות. מערניט אויב ער האט שוין געמאכט ברכת הפסח - איז פוטר את של זבח).

משא"כ לויט ר"ע, האט א מצוה אזא-מין סארט תוקף. אז אע"פ אז די אכילה פון "זבח" איז אן ענין של טפל, דאס איז מערניט "כדי שיהא נאכל הפסח על השובע". אעפ"כ בשעת ער עסט דאס, איז ער בשעת מעשה מקיים א מצוה. און וויבאלד אז עס ווערט א מצוה פון די תרי"ג מצות. (אדער מצות בכלל) איז "מצותא אחשבי'". איז ניט שייך זאגן אז אן אנדערן זאל פוטר זיין מצד דערויף וואס ס'איז דא אן ענין אין וועלכן ס'איז טפל צו א צווייטן מצוה.

וע"ד וואס אין מנין המצות. איז דער ענין פון חגיגה - א באזונדערן מצוה במנין. מ'זאגט ניט אז וויבאלד ער האט שוין מונה געווען דער ענין פון פסח, איז דעמולט ווערט דער מצוה פון חגיגה בטל און ס'איז ניטא קיין מצוה בפ"ע. ע"ד ווי אפילו לויט ר"י, דארף מען מלכתחילה מאכן ברכת הפסח באזונדער און ברכת הזבח באזונער.

עפ"ז ווערט אויך מובן דאס וואס ר"ע חזר'ט איבער. צוויי מאל. "לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו":

לכאורה דער חידוש פון ר"ע אויף ר"י איז דאך מערניט ווי בא איין דין. דא האלטן ביידע אז ברכת הזבח איז ניט פוטר ברכת הפסח. נאר בנוגע אז ברכת הפסח זאל פוטר זיין ברכת הזבח, זאגט ר"י אז ס'איז פוטר. און ר"ע זאגט אז ס'איז ניט פוטר.

האט ר"ע לכאורה געדארפט זאגן מערניט וואס ער איז מחדש. האט די משנה געדארפט זאגן, אז ברכת הפסח - איז דאס פוטר של זבח צי ניט, און דער משנה זאל זאגען אז ר"י האלט אז דאס איז פוטר. און ר"ע האלט אז ס'איז ניט פוטר - פארוואס חזר'ט איבער ר"ע "לא זו פוטרת זו ב<u>לא זו פוטרת זו</u>" ?

נאר דער ביאור אין דעם איז, אז מצד ר"ע איז דא אן ענין וואס איז אן עיקר אין פסח און א טפל אין חגיגה, און אן עיקר אין חגיגה און א טפל אין פסח.

ווי גערעדט פריער. איז פסח אן ענין עיקרי, ווארום דאס איז חובה, משא"כ חגיגה בי"ד. איז איננו חובה, נאר דאס איז רשות. ווי די גמרא זאגט פריער (אין פסחים) די פלוגתא פון בן זומא מיט די רבנן, והלכה כרבנן ווי דער רמב"ם פסק'נט, אז דאס איז מערניט ווי רשות.

איז דאך פארשטאנדיק. אז רשות לגבי חובה, איז חובה עיקר. און רשות איז טפל.

אין קרבן פסח, איז ווי גערעדט פריער פאראן אן ענין עיקרי, וואס דאס איז ענין האכילה.

ביז וואנעט אז ווי גערעדט פריער. זיינען דא כמה מוני המצות. וואס טיילן דאס פאנאנדער אויף צוויי ענינים, און ברענגען א ראי' אז עס זיינען צוויי באזונדערע זמנים. אז בי"ד איז דא דער ענין פון הקרבת קרבן פסח, און אכילת פסח איז דאס דוקא בט"ו, מיט נאך כמה הסברים. ביז וואנעט אז די מסקנא איז אז פסח קומט מלכתחילה לאכילה.

זעט מען דאך אז דער עיקר אין פסח איז דער ענין האכילה. (עיין פסחים עו, ב).

לפועל אבער זעט מען אז דער עיקר האכילה פון ליל פסח איז דער ענין החגיגה, ווארום ער דארף עסען חגיגה ביז ער ווערט "שבע". און ערשט דערנאך קען ער עסען דעם קרבן פסח, ווייל פסח איננו נאכל על השובע.

[און דאס וואס מ'זאגט אויפן פסוק "ואכלת ושבעת" (ברכות כ, ב). אז "מדקדקין

עצמם עד כזית ועד כביצה" - זעט מען אז דער ענין פון שביעה איז ניט ווי כזית וכביצה - ווייל דאס איז מערניט וואס "מדקדקין כו'". אבער אזוי, איז דער שיעור פון שביעה א סאך גרעסער פון א כזית].

אויב דאס וואלט געווען בא אן אנדער קרבן. ניט באם קרבן פסח, איז ניט אזוי נוגע וואו איז די אכילה מער בכמות. אדער מערער עיקר. צו בא חגיגה, אדער בא פסח.

דוקא בא קרבן פסח, וואס ער קומט מעיקרו לאכילה, איז אין אים אכילה דער עיקר. זעט מען אז אין דער אכילה, איז דער פסח טפל, און דער חגיגה איז עיקר.

וואס דערפאר איז אוכל חגיגה תחלה, כדי שיהא פסח נאכל על השובע, און דערפאר איז דארט בא פסח, גענוגע א שיעור ווי אין אלע מצות - א כזית. אבער חגיגה דארף ער עסען עד כדי כך, ביז ער וועט ווערן שבע, וואס דאס איז כמ"פ מערער ווי א כזית. און אנדערש קען ער ניט עסען פסח - סיידן ער איז שבע לפנ"ז.

במילא קומט אויס, אז ווען ער איז מקריב א חגיגה, [אויב די אוכלים זיינען "מועטים". וואס דערפאר ווערט ער שבע מיטן פסח אליין. איז דעמולט דארף ער בכלל ניט מקריב זיין א חגיגה.

בשעת ער איז מקריב א חגיגה]. ווארום ער דארף האבן דער ענין פון אכילת הפסח על השובע, און דאס איז ניט מספיק. וואס דאס איז א משפחה במרובין. מרובת אנשים ונשים וקטנים (וואס קטנים זיינען אויך אוכלים את הפסח). איז דעמולט ברענגט ער חגיגה, און דעמולט דארף ער עסען פון דער חגיגה "עד כדי שביעה". קומט דאך אויס, אז אין כמות. אין מנין המצוות. איז דער פסח עיקר, אבער אין ענין האכילה איז גאר דער חגיגה עיקר.

וואס דערפאר אז ר"ע ברענגט ארויס דעם ענין אז אין א מצוה איז ניטא דער ענין פון טפל, - באווארנט ער גלייך אין ביידע אופנים. אז מצד דעם ענין וואס מ'האט געקענט זאגן אז עיקר וטפל לשיטת ר"י, האט מען געקענט זאגן אז זבח איז אויך פוטר פסח, ווארום מצד דער אכילה, איז דאס עיקר און דאס איז טפל.

אבער לשיטתו דר"ע, אז אין א מצוה האט מען ניט קיין בעה"ב'ישקייט, מען איז ניט קיין בעה"ב אויף מאכן פון א מצוה - א טפל, אדער א צווייטע מצוה, חאטש אפילו אז דאס איז פון די קלים שבקלים, און דאס איז פון די חמורות שבחמורות, כלשון הילקוט.

במילא קומט דערפון ארויס, אז ר"ע זאגט, אז "לא זו פוטרת זו" - זבח פטר'ט ניט פסח, אע"פ וואס דער אכילה פון זבח איז עיקרי און פון דער פסח דארף מען נאר עסען א כזית: און "לא זו פוטרת זו" - פסח פטר'ט ניט זבח, אע"פ וואס דער מצוה פון פסח איז א "חובה". און חגיגה איז "רשות".

ויה"ר אז בקרוב ממש זאל מען זוכה זיין צו "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים".

און ווי גערעדט בא א פריערדיקע געלעגנהייט, אז "והלכתא" - דער דין בלייבט אז "אבי הבן מברך שתים". און דער אויבערשטער קומט און איז פודה בנו בכורו ישראל, בקרוב ממש.

און איז עם פודה בחסד וברחמים, ביז וואנעט אז עס ווערט א שמחה גשמית, וואס דאס איז דאך דער תנאי פון שהחיינו, אז מען מאכט די ברכה פון שהחיינו ווען עס איז ניטא קיין "צער דינוקא". וואס דערפאר איז דאך דא בכמה ענינים וואס מען מאכט ניט קיין "שהחיינו" ווייל דאס איז פארבונדן מיט אן ענין של צער. און מען מאכט אויך ניט "שהחיינו" אויב דאס איז ניט פארבונדן מיט שמחה כפשוטה.

הנחה פרטית בלתי מוגה

זאל דער אויבערשטער מקיים זיין ווי דער מדרש זאגט - "מה שהוא מצוה לאחרים לעשות אף הוא עושה". אז אבי הבן פון "בני בכורי ישראל". און ווי געראדט פריער אז מען זאגט "ברכנו אבינו כולנו כאחד","אבינו אב הרחמן" -

וועט ער פודה זיין די בני ישראל, "בני בכורי ישראל". וואס דאס גייט דאך אויף יעדער אידן. ווי ער זאגט אין תניא, אז "ונפש השנית בישראל היא חלק אלוקה ממעל ממש". און ווי ער ברענגט אראפ דער פסוק "בני בכורי ישראל" אויך, אז דאס גייט אויף יעדער אידן.

וועט דער אויבערשטער אים פודה זיין, און אין אן אופן אז דער אויבערשטער וועט מאכן "שהחיינו". "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה". און אלע אידן וועלן ענטפערן "אמן" - ועונה כמברך,

ובקרוב ממש. ובעגלא דידן. "ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים".

ח. דער ענין פון "זכר ליציאת מצרים" זאגט מען דאך יעדער טאג.

און ווי ער שרייבט אין ספר החינוך בנוגע צו יציאת מצרים ומצוותה, אז דערפאר האט מען דאס קובע געווען אז מען זאל דאס זאגן בכל יום וכמה פעמים ביום. דערפאר וואס דאס איז א "יסוד גדול ועמוד חזק באמונתינו ודתינו".

אעפ"כ איז דאך איננו דומה ווי ס'איז דא די "זכר ליציאת מצרים" במשך כל השנה - אע"פ וואס (בלשון פון תניא פרק מ"ז) "בכל דור ודור ובכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא ממצרים" - דער לשון המשנה איז "בכל דור ודור". אבער דער אלטער רבי איז מוסיף - "בכל יום ויום".

איז דאך איננו דומה ווען ער זאגט דאס, אדער ווען עס קומט צו קידוש בשבת, איז דאס נאך שטארקער. עאוכ"כ אז דאס ווערט שטארקער בימי הפסח, אין "זמן חירותינו".

עד"ז אויך, אנהויבנדיק פון ראש חודש. אדער פון "שלושים יום לפני החג" - איז דער ענין פון "זכר ליציאת מצרים" אין נאך א שארקערן אופן. וויבאלד אז ס'איז דא ענינים וואס דערמאנען אויף דעם.

וואס דערפאר איז ווי מ'זעט דאס אויך במוחש. אז די וואס גייען ארויס "משעבוד לגאולה". איז זיי לייכטער איבערלעבן. מיט אן עמקות און מיט א התרחבות. דער ענין פון יציאת מצרים. וויבאלד אז ער בזמן קרוב לפנ"ז - איז אויך ארויס "משעבוד לגאולה".

- אע"פ וואס דאס איז ניט אזא-מין שעבוד. און ניט אזא-מין גאולה, ווארום "אכתי עבדי דאחשוורוש אנן". אבער אין רגש האדם. במילא אויך אין שכל והבנת האדם איז עס אזוי, און במילא ווערט עס לייכטער פאר עם איבערלעבן דעם ענין פון יציאת מצרים מיט א פנימיות און מיט א חיות. וויבאלד אז אט-ערשט, איז ער "יצא מבית האסורים". ויצא לחירות, וכיו"ב, אדער בלשון הגמרא "מסמך גאולה",

- אז ס'איז געווען א גאולה, וואס איז ניט געווען בדומה צו יציאת מצרים. און ווי די גמרא זאגט (און דערמאנט פריער -) "אכתי עבדי דאחשוורוש אנן", אבער א גאולה איז דאך דאס - דערפאר האט אן ארט אויף "מסמך גאולה לגאולה". וויבאלד אז זיי האבן כמה ענינים משותפים, ובמילא דארפן זיי קומען בהמשך אחד מצד השייכות שביניהם.

ביז וואנעט - נאכמערער: די גמרא זאגט אין תענית. אז פארוואס האט מען קובע געווען ברכת גאולה פון "גואל ישראל" אין שמו"ע בברכה שמינית. ווייל די גאולה

הנחה פרטית בלתי מוגה

הכללית איז בשמינית.

דאגט די גמרא אז דאס רעדט זיך וועגן א גאולה פרטית. און ניט א גאולה - "משעבוד לגאולה". נאר א געולה פון ענינים המבלבלים. וואס דאס איז דא בכל יום ויום, ובכל מקרה ומקרה, און דעמולט - אויף דערויף - גייט דער ברכה פון "גואל ישראל". ווי רש"י און מפרשי הש"ס זיינען מפרש אין תענית.

אעפ"כ וויבאלד אז דאס ווערט אויך אנגערופן בשם גאולה, ווייל דאס האט א צד השוה מיט די גאולה הכללית של כל עם ישראל, בביאת משיח צדקנו - האט דאס קובע געווען דעם ארט פון דער ברכה, אין דער סדר פון שמונה ברכות פון תפלת העמידה.

וואס בנוגע לענינננו: מה-דאך אז "בכל יום ויום חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא (היום) ממצרים". במילא ווערט בא עם די פריילעכקייט, און די אלע ענינים וואס זיינען פארבונדן מיט די שמחה, און דער עיקר הענין - ווי גערעדט פריער - "בהוציאך את העם ממצרים (ברענגט דאס צו -) תעבדון את האלקים על ההר הזה".

איז דאס עאכו"כ בא די וואס זיינען לאחרונה ארויס "משעבוד לגאולה" - ממדינות ההם. און זיינען געקומען לארץ הקודש, אדער למדינות בחוץ לארץ. וואס דארט איז שלא בערך דער חירות לגבי די ענינים ווי זיי זיינען געווען דארטן - ובעיקר בנוגע צו לימוד התורה וקיום המצוות.

וואס דאס איז אט-די אידן, מיט זייער משפחות, וואס זיינען ארויס "מאחורי מסך הברזל" לאחרונה, במילא איז בא זיי לייכטער אויפצונעמען בפנימיות ובחיות - דעם ענין פון יציאת מצרים, דער "מסמך גאולה לגאולה".

וואס דערפאר. אע"פ וואס ס'איז דאך שווער צו מאנען מסירת נפש בא אידן, וואס עטלעכע פופציק יאר נאכאנאנד. זיינען זיי געשטאנען אין א תנועה פון מסירת נפש.

וואס די גמרא זאגט אז אפילו חנניא מישאל ועזרי', איז "אלמלא נגדוהו". ווייס מען ניט וואס וואלט געווען מיט זיי.

און אט דא זעט מען א "דור פלא": עס איז מער פון א יובל שנים וואס זיי זיינען געשטאנען אין א מצב פון "נגדוהו". און אעפ"כ איז מען ארויסגעקומען מיט אידישקייט, און מ'האט ארויסגענומען בניהם ובנותיהם באופן כזה.

במילא, נאך אט אזא-מין מעמד ומצב פון עבודה במשך יובל שנים ויותר. איז לכאורה קענען זיי טענה'ן, אז זיי האבן שוין אפגעטאן זייער עבודה במסירת נפש. ומכאן ולהבא איז מספיק אז זיי זאלן עובד זיין עבודתם במדידה והגבלה, אמת טאקע מדידה והגבלה פון קדושה, אבער ניט פארלאנגען פון זיי אויך די תנועה פון מס"נ - מסירת הרצון.

ס'איז אבער דא אין דערויף א סברא להיפך: וויבאלד אז עס זיינען געבליבן כמ"פ ככה מאחורי "מסך הברזל". וואס זיי קוקן זיך צו וואס האט געטראפן. און ווי זיי פירן אויף אט די אידן וואס זיינען ארויס פון דארטן - ווי פירן זיי זיך, ארויסגלייענדיק "מאחורי מסך הברזל" בענינים פון יהדות - תורה ומצותי', ובמיוחד בנוגע צו חינוך הבנים והבנות.

וואס אויב ח"ו וועט מען דא אנהויבן נאכגיין דעת הרוב, און אנהויבן טראכטן וועגן "תכלית" און "פרנסה". און זייענדיק מסביר זיין זיך: דארטן, דער ענין פון פרנסה איז געווען היפך התורה ומצוותי', איז קיין ברירה ניט געווען. מען האט געמוזט גייען אויף מס"נ:

אבער דא קען זיין פרנסה בכשרות. און אעפ"כ זאל דער קינד באקומען - ניט

א חינוך אין "ישיבה", אדער אין א בית-ספר וואס מען לערנט דארט תורה בשלימותה, ס'מאכט ניט אויס - ער וועט יוצא זיין מיט די קיום המצות, וואס ער איז צוגעוואוינט געווארן, ער האט זיי געקענט מקיים זיין, זייענדיק "מאחורי מסך הברזל".

און דערנאך וועט ער זיך "צופאסן" צו די תנאי החיים והמקום, און גייען אחרי הרוב, און ווי געגעדט אמאל וועגן די גזירה פון "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" - וואס די "יאורה" איז געווען די ע"ז - "נילוס", פון עם איז געווען די פרנסה פון ארץ מצרים, -

בדוגמא ווי אז מ'קומט צו פארן אין א מדינה, וואס דארט איז די פרנסה פארבונדן דערמיט אז מען מוז גייען פטר'ן די צייט אין "קאלעדזש", און מען מוז דוקא "צופאסען זיך" - עס זאל ניט זיין ניכר אויף עם אז ער איז א פרומער איד, מען זאל קענען א טעות האבן - אפשר איז ער בכלל קיין איד ניט!

וואס דעמולט וועט אים זיין לייכטער בנוגע צו עניני פרנסה!

עאכו"כ אז ער האט אויסגערעכנטע שעות אין טאג, האט ער דעמולט ווייניק צייט אויף לערנען "תורה ה'", ווארום ער דארף ארייננכאפן כל העניינים וואס זיינען פארבונדן מיט פרנסה גשמית, וואס זי איז פארבונדן מיט "לימודי חול", במילא דארף מען עם "ארייננווארפן אין דער יאור", אין דער ע"ז פון דער מדינה, אדער פון א צווייטען מדינה, אדער פון א דריטן מדינה, און ער קען דערביי בלייבן א מניח תפילין, און אוכל כשר וכו'!

האט ער דאך די "חיים מסודרים" עפ"י התורה והמצוה, אבער וואו ליגט זיין רצון - זיין רצון ליגט אין דעם "יאור", זען אז זיין זון און זיין טאכטער זאל קענען "מאכן א לעבן" (ווי מען זאגט די לשון דא אין ארצות הברית)!

און וויבאלד אז ער געפינט זיך צווישן אזויפיל גוים - להבדיל, און געפינט זיך צווישן אזוי פיל אידן וואס ווייסן ניט אז זיי זיינען אידן, און וואס אידישקייט וויל, - און ער מיינט אז ער דארף זיך "צופאסן" צו זייער "מהלך המחשבה", צו זייער הנהגה, צו דעם חינוך וואס זיי געבן צו זייערע קינדער.

און אויב ח"ו עס וועט זיין אזא-מין וואס וועט זיך פירן אזוי, און די וועלט איז איצטער מיט "גלעזענעם ווענט", און דעריבער וועט די ידיעה אנקומען "מאחורי מסך הברזל". אז - אט דער איד, וואס האט דארט געהאט מס"נ אויף אידישקייט, און האט זיך ניט אפגעשראקן אז מען וועט בא אם צונעמען די פרנסה, און מ'וועט עם פארשיקן וכו' וכו' - במיוחד בנוגע צו אויב מ'וועט זען אז ער איז מחנך בניו ובנותיו מיט שמירת שבת, און מיט דערציילן זיי וועגן אברהם יצחק ויעקב, און אז "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב".

- איז קומענדיק לחירות - אין אן ארט וואס "ער קען טאן וואס ער וויל", איז ער ניט מוסיף כהנה וכהנה, ווערן א מקיים מצוות בהידור, ובמיוחד - שיקן אלע זיין מיט אלע טעכטער צו א חינוך כשר עפ"י התורה, א חינוך כל היום כולו, קען אט דעמולט ח"ו דאס אויסגענוצט ווערן, במדינות ההם, צו ברענגען א ראי' - איר מיינט דאך אז דאס וואס מען לערנט תורה בהתמדה ושקידה, דאס וואס מען איז ניט מקיים מצוות בהידור - איז דאס דערפאר וואס מ'איז מכריח, און וואס מ'איז פארפאלגט דת -

אט האט איר א ראי' אז פלוני בן פלוני געפינט זיך אין ארץ הקודש, פלוני בן פלוני געפינט זיך אין ארצות הברית, וואס דארטן איז "איש כל הישר בעיניו יעשה" - ער קען געבן (צו זיינע קינדער) וועלכע חינוך ער וויל, און אעפ"כ - וואו אין האט ער געשיקט זיין זון, וואוהין האט ער געשיקט זיין טאכטער - האט ער זיי געשיקט אין א "קאלעדזש", אין א "אוניווערסעטי", מיט די אלע זאכן.

און דורך דעם - איינשטעלענדיק אין סכנה, בנוגע צו מוסר. און צניעות. און מדות טובות וכו' וכו' - אבי גייען נאך דעם רוב - "צופאסען זיך" צו "למה יאמרו הגוים" - פארוואס זיינען אידן אנדערש פון אלע פעלקער!

מצד דערויף וואס זכות הרבים תלוי בהם, אז די אלע דריי מיליאן אידן וואס געפינען זיך נאך דארטן. איז זייער הנהגה אין אידישקייט (פון די וואס געפינען זיך נאך דארטן -) היינגט אפ אויף דעםביישפיל, וואס אט די וואס זיינען פון דארט געקומען לאחרונה וועלן באווייזן מיט זייער פערזענלעכע הנהגה אין זייער פערזענלעכע לעבן.

ובעיקר - בנוגע ווי אזוי זיי וועלן מחנך זיין זייער קינדער. סיי טעכטער. עאכו"כ זין.

גיט דאס די מעגלעכקייט אויף בעטן בא יעדערן פון זיי, אז מען זאל ניט צוקוקן זיך צו וואס טוען - אפילו אידן. וואס זיינען געבארן געווארן, און ווייסן ניט וואס מס"נ איז [ניט אז זיי זיינען ניט געוואוינט דערצו, נאר מען דארף מיט זיי ערשט אנהויבן לערנען די "מסכתא". אז א איד דארף זיך מוסר נפש זיין].

- און אפילו די וואס ווייסן וועגן דעם - האבן זיי געוואוסט דערפון. במשך מקרים יוצאים מן הכלל, אין באשטימטע מאורעות, באשטימטע פאסירונגען.

בשעת אבער עס רעדט זיך וועגן אידן, וואס ווי גערעדט פריער - פופציק יאר נאכאנאנד. האבן זיי "אויפגעשטורמעט א וועלט". אז מען קען שטייען אין א מס"נ, און אזוי מחנך זיין בנים ובנות מקטנותם, ביז זיי ווערן עומדים על רגליהם, אין אן אופן פון שמירת שבת ויו"ט, מיט אכילת כשרות וכו' וכו'. -

האבן זיי זיכער אין זיך דעם כח, אויף ביישטייען די נסיון וואס מען האט דא (אין ארצות הרווחות). וואס אין איין פארט איז דאס נאך א שווערערער נסיון ווי דארטן. ווארום דארטן איז ער ניט געווען קיין ענין פון פשרות ס'איז געווען אדער "לה'", אדער פונקט להיפך!!

מ'איז געקומען צו פארן צו דער זייט פון דעם "מסך הברזל" - איז דא אלערליי המצאות. און אלע-ערליי נקודות: מען קען זיין א איד למחצה, אדער לשליש. אדער לרביע - עס דארף ניט זיין אדער "לה'" - אינגאנצן. און אויב ניט, איז דאס אינגאנצן א פארקערטן!

וואס דאס איז דאך א סאך א גרעסערן נסיון. ווי אן עבירה לפועל, ווי דער אלטער רבי ברענגט אראפ אין הל' יוה"כ פון רבינו יונה, אז "חטאת". איז געבונגע "בת דנקא". אז ער דארף ברענגען א חטאת אויף אן עוז. איז געבוג אז ער וועט קויפן א קרבן וואס איז ווערט א "דנקא". א קליינע מטבע,

אן אשם תלוי, דארף זיין פון "שתי סלעים" - א סאך טייערע, און דאס איז מערניט אויף א ספק עבירה - "ספק אכל חלב ספק אכל שומן": אויב עס איז ודאי אז ער האט געגעסען חלב - דארף ער ברענגען א חטאת וואס איז ווערט נאר א "בת דנקא". אבער אויב עס איז א ספק דארף ער ברענגען אן אשם תלוי. וואס איז ווערט "שתי סלעים"!

זאגט רבינו יונה, אז היא הנותנת. דאס איז דער טעם: בשעת ער ווייסט אז ער האט געטאן אן עבירה, דעמולט טוט ער זיכער תשובה, נאר ווייבאלד אז עס דארף אויך זיין א קרבן, איז וואס פאר א קרבן עס וועט ניט זיין. אפילו "בת דנקא" - איז דאס אויך גענוג, ווארום די תשובה איז כתיקונה.

אויב אבער מען ווארפט אים ארויין אין א ספק - "ספק אכל שומן ספק אכל חלב". איז זיין תשובה אויך מיט א ספק. ווארום אט טוט ער תשובה, און אט טראכט ער - אפשר

קומט מיר ניט קיין עונש. ער קען טראכטן, אז אפשר גאר אכל שומן.

דערפאר דארף מען דאס עכ"פ משלים זיין מיט דעם קרבן - אז די קרבן זאל זיין ווערט "שתים סלעים".

וויבאלד אבער אז דאס איז "גיבורי כח עושי דברו". וואס זיי זיינען דורך געגאנגען אט די נסיון במשך עשירית בשנים -

איז א זיכערער זאך, אז אויב נאר זיי וועלן מוסר זיין זייער נפש, וואס דאס איז די מס"נ ווי דער אלטער רבי טייטשט דאס מלשון "נפשי ורצוני", דאס זאל מען מוסר זיין צו דעם אויבערשטן, ווייל ער האט זיי בייגעשטאנען "בעת צרתם", און האט זיי ארויסגעבראכט פון דארטן, עם בניהם ובנותיהם, אז דא וועלן זיי ממלא זיין דעם שליחות פון דעם אויבערשטן, אז דא וועלן זיי מחנך זיין בניהם ובנותיהם מיט א חינוך הכשר - בפשיטותא - און ניט נאר בפשיטותא, נאר אדרבא - מיט א הידור, במשך כל היום כולו, ניט שיקן זיי אין די אנדערער מוסדות.

עאכו"כ בנוגע צו זיך אליין - ניט יוצא זיין מיט אפטאן א מצוה כדי חובתו, נאר טאן איר מיט א הידור, און מיט א הוספה.

און עס זאל דערגיין דוקא צו "אחורי מסך הברזל", אז ווי נאר מען איז אריבער-געטראטן די גרענעץ, האט מען גלייך מוסיף געווען אין לימוד התורה והידור בקיום המצוות.

און מען איז הולך ומוסיף ואור, ו"מעלין בקודש" מזמן לזמן.

און דעמולט איז זכות הרבים תלוי בהם, אז זיי וועלן נאכמערער פאנאנדערפלאקערן די פייער פון אידישקייט וואס ס'איז דא "מאחורי מסך הברזל", עד כדי כך, אז דער פייער וועט פארברענען די "מסך הברזל", און זיי וועלן פון דארט ארויס "בנערינו ובזקננו בבנינו ובבנותינו", ו"ביד רמה", ובקרוב ממש,

און "קהל גדול יבואו הנה" לארצנו הקדושה, ומלכם בראשם - משיח צדקנו, ובקרוב ממש.

ט. בנוגע צו מס"נ האמור למעלה, וואס בעיקרו איז דאס פארבונדן מיט חינוך הבנים והבנות, אז מען זאל זיי געבן דעם חינוך הכי עמוק און הכי רחב און הכי גדול, ביהדות און תורה ומצוותי', ניט געבויט אויף דעם חשבון, אז וואס וועט זיין דער תכלית בנוגע פרנסה וכו'. פונקט אזוי ווי מען האט ניט געטראכט וועגן "תכלית", ווען מען איז געווען "מאחורי מסך הברזל", מען האט געטראכט אז "בנים אתם לה' אלקיכם, איז ניט שייך אין דערויף קיינע פשרות און קיינע חשבונות, און קיינע מדידות והגבלות.

זעט מען בפועל אז א חלק גדול, און א דיעה גדולה - האט אין דערויף דער "עקרת הבית". דער "אם הבנים".

אז אין א מדה חשובה - הייגגט דאס אפ אויף דער דיעה און אויף דער רצון פון דער פרוי, פון דער מוטער.

איז אע"פ וואס ס'איז דאך ידוע די טייטש אין "והוא ימשול בך", אז "אשה כשרה עושה רצון בעלה", אז זי טוט וואס די מאן וויל, און אויב זי הערט פון דעם מאן, אז מ'דארף מאכן א חשבון, מ'דארף מחנך זיין דעם זון אדער די טאכטער, אין אן אופן אז זיי זאל קענען מאכן א לעבן, און פארדינען פרנסה, במילא מוז ער האבן א "דיפלאמא", און ס'דארף ניט זיין ניכר אז ער איז א "בטלן", דורך דערויף וואס ער טראגט א גאנצער בארד וכיו"ב, אדער די ציצית מבחוץ וכו' וכו' - הערט זי צום מאן -

איז דאך אבער דא די צווייטע טייטש אין דערויף אז "אשה כשרה" עושה רצון בעלה, ע"ד ווי חסידות טייטשט אפ "עושין רצונו של מקום", אז א איד, דורך דערויף וואס ער דאוונט, און ער איז "עושה רצונו של מקום" - לומד תורה ומקיים מצוות, מאכט ער אויף א נייעם רצון למעלה, און ווי מען זאגט בתפלה - "יהי רצון",

אז דורך דערויף וואס א איד דאוונט, מאכט ער אויף א נייעם רצון למעלה, אז ס'זאל זיין "רופא חולי עמו ישראל", אז אע"פ וואס פריער איז ער געווען א "חולה" - וואס דאס איז אויך ברצון שלמעלה, איז דורך תפלתו מאכט ער אויף א רצון חדש, א נייעם רצון, אז ס'זאל זיין "רופא חולי עמו ישראל",

ועד"ז "מקבץ נדחי עמו ישראל", ועד"ז - ביז "ותחזינה עינינו", ביז "המחזיר שכנתו לציון" בקרוב.

עד"ז איז אויך דער טייטש (ווי עס שטייט בכ"מ), אז "אשה כשרה", בשעת זי זעט, אז מאיזו סיבה שתהי' - וואס א מאן איז פאריאגט אין פרנסה, און זעט אין דערויף די שוועריקייטן, ווייזט זיך עם אויס אז "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" - ווי אזוי קען מען האבן פרנסה - דוקא ווען ס'וועט זיין "כוחי ועוצם ידי"

און ער טייטשט דאס אפ כפשוטו, אז מען דארף האבן "א גרויסן האנט", און "א שטארקער האנט", און "א גראבער האנט", ביז וואנעט א גוי, זאל זיך דערשרעקן פאר "קיולאק", פאר דער האנט.

זאגט מען אז זי איז "עושה רצון בעלה", זי מאכט אויף בא דעם בעל א נייעם רצון, אז ער זאל אויך קומען צו דער איבערצייגונג, אז דער אויבערשטער איז סיי בורא עולם, סיי מנהיג את העולם, ומשגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית.

- וואס אויף דערויף דארף מען ניט לערנען מיט עם קיין מוסר ספרים אדער חסידות בפרט, אפילו ניט קיין קיצור שו"ע, ס'איז גענוג אז זי וועט עם אויפמישן דעם סידור, און וועט אים באווייזן אז יעדער טאג נאכן עסען - וואס ער האט כאילו פארגאנגען און פארדינט די געלט און געקויפט ברויט, און האט זיך דערנאך געקענט עסען, סעודתו וסעודת בני ביתו -

איז נאכן אפעסען זאגט ער, אז פון וואנעט איז דאס צו עם געקומען - איז דאס "הזן את העולם כולו" - איז דאס ניט "כחי ועוצם ידי" ח"ו, נאר דאס איז "בטובו בחן בחסד וברחמים".

און בשעת זי וועט אים באווייזן דאס וואס עס שטייט אין סידור, און וואס ער אליין האט דאס געזאגט פעמים ביום, אדער וויפיל מאל ער עסט א טאג, און זי פארטייטשט דאס צו עם, וואס דאס מיינט בנוגע צו חינוך הבנים והבנות,

וועט דער מאן און דער פאטער זיכער קומען צו דער הכרה, אז צום אלעם ערשטן דארף מען מחנך זיין די קינדער, אז די קינדער זאלן זוכה זיין, אז זיי זאלן זיין א "כלי", אז דער אויבערשטער זאל זיי געבן "בטובו בחן בחסד וברחמים" - אלע זאכן אין וועלכן זיי נויטיקן זיך, און אין אן אופן (ווי מען זאגט שפעטער אין ברכת המזון) "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה", "ואל תצריכינו כו' לא לידי מתנת בשר ודם", אין אן אופן של כבוד ותענוג וכו' וכו'.

וואס אין דערויף איז דא אויך א לימוד פון ווי ס'איז געווען "כימי צאתך מארץ מצרים":

דער מדרש דערציילט, און רש"י ברענגט עס אויך אראפ בפירושו על התורה, אז ווען עס האט זיך געהאנדלט וועגן מאנסביל, האט אין זיי געפעלט אין בטחון.

- שיחת י"א ניסן ה'תשל"ב - לז -

ביז וואנעט (ווי דער רמב"ם זאגט), אז עמרם איז געווען גדול הדור (וואס דאס איז מיוסד אויף די גמרא אין ב"ב און מדרשים, ובכ"מ).

איז אז עמרם האט געהערט די גזירה, איז כאילו ווי בא עם וואלט געפעלט אין בטחון, "ועמד וגרשה".

ווער האט משנה געווען דעת עמרם - וואס נאך עם זיינען מיטגעגאנגען כמה אידן, ווי ער זאגט אויף דערויף אין מדרש - איז דאס געווען א בת קטנה בישראל, וואס דאס איז געווען מרים, וואס זי איז דעמולט געווען אלט (לויטן חשבון) פינף יאר, צי קארגע פינף יאר ("קודם שנתבערה", לויט איין דיעה אז "נולד לז' חדשים" וכו', עכ"פ - אפילו לויט די צווייטע דיעה, איז זי אויך געווען קארגע פינף יאר) -

איז זי געקומען צו גיין צו עמרם, צום גדול הדור, און וואס נוסף על כל הענינים, איז ער דאך געווען אבי', און זי איז געווען א פרומע מיידל - איז זי געווען מחוייב אין "כבד את אביך ואת אמך", וואס כיבוד אב ואם איז דאך אויך געווען פאר מ"ת, ווי רש"י ברענגט אראפ בפירושו בנוגע צו אברהם וכו', און עד"ז בנוגע צו יעקב ביחס ליצחק, בנוגע צו כיבוד אב ואם.

- און אעפ"כ, ווייבאלד אז עס האט זיך גערעדט וועגן קיום פון אידן, און וועגן אידישקייט - וואס "פרו ורבו" איז דאך פון די ציוויים פאר (מ"ת), ובפרט בא אידן, אז ס'איז געווען דער ומשם "יצאו ברכוש גדול", "ולגוי גדול אשימך שם" -

איז זי געקומען צו גיין צום גדול הדור, זייענדיק א מיידל פון פינף יאר, און האט עם געזאגט פשוטע אותיות: דו זאלסט וויסן זיין: אז "גזירתך קשה מגזירת פרעה." - ס'איז א געוואלדיקע הארטע אויסדרוק - כדי - צוליב וואס - כדי מען זאל אויפשטעלן בנים ובנות, וואס זיי האבן דערנאך ארויסגעגאנגען ממצרים, און ארויסגעגאנגען "ביד רמה".

וואס "כימי צאתך מארץ מצרים" - דאס איז דאך א באווייז ווי אזוי ס'וועט קומען די איצטיקע גאולה,

ובפרט ווי עס שטייט בקבלה, אז דער דור פון עיקבתא דמשיחא, איז דאס דער גלגול פון דעם דור פון יוצאי מצרים וכו'.

ו"בזכות נשים צדקניות שבאותו הדור נגאלו אבותינו ממצרים", און ווי דער צווייטער מאמר "בזכות האמונה נגאלו אבותינו ממצרים", וואס די צוויי מאמרים גייען דאך צוזאמען - דורך די אמונה וואס איז געווען בא נשי ישראל - "נשים צדקניות שבאותו הדור", אז א איד דארף זיך פירן ווי דער אויבערשטער וויל, און אויב עס קומט צו גיין א גוי, אדער א מדינה, אדער א הנהגה, און מאכט גזירות, און "פאליאטשקעס" און הנהגות, וכו' - איז דאס צו אידן ניט שייך - ער טוט ווי דער אויבערשטער הייסט!

און אט דעמולט איז סוף כל סוף אז ניט נאר "אשרי בעוה"ב", נאר "אשריך וטוב חלקך" בעוה"ז כפשוטו, בטוב הנראה והנגלה.

און דאס איז בנוגע לעניניגו, אז די נשים ובנות, זיי וועלן ארויסהעלפן זייער מענער, און די עלטערן, בנוגע צו דעם חינוך הבנים והבנות, ובנוגע צו הנהגת הבית.

און בנוגע צו דער הנהגה פון די עלטערן - עס זאל זיין כאמור לעיל, דורכגענומען מיט אידישקייט, מיט תורה ומצוותי'.

און דארט וואו מ'דארף אויפטאן א רצון חדש, וועלן זיי אויפטאן דעם רצון חדש, ווארום יעדער אידישער טאכטער איז אן "אשה כשרה", וואס זי פאלגט וואס דער אויבערשטער האט געזאגט, ווארום זי גלויבט אין דעם אויבערשטן בנוגע לחיי יום יום, ובכל הפרטים,

איז א זיכערער זאך אז ס'וועט מקויים ווערן ברכת ה', אז זיי זאלן געבענטשט ווערן בפרנסה בהרחבה, און האבן אמת'ן נחת, וואס דאס איז אידישער נחת פון קינדער און קינדס קינדער, און אויך - זיי זאלן געבענטשט ווערן ב"זרעא חיי וקיימא" - אט די וואס דארפן נאך האבן די ברכה אויך.

און דערנאך זאלן זי . אויך זיי מגדל זיין, און האבן פון זיי דער נחת. ביז אין דעם אופן ווי עס שטייט בא "צאתך מארץ מצרים" - "הם הכירוהו תחלה". אז אַט די קינדער וואס זיי זיינען געבארן געווארן, דורך דערויף וואס מרים האט משנה געווען דעם רצון פון עמרם - גדול הדור, "חזר ולקחה". און ליקוחין שניים, ביז וואנעט - מיטן גאנצן "פאראד", ווי ס'ווערט דערציילט אין מדרשי חז"ל -

האבן זיי אויפגעשטעלט דעם דור הגאולה, און אין אן אופן, ווי גערעדט פריער - "הם הכירוהו תחלה" - נאך פריער פאר די עלטערן, און פריער פאר די זקני ישראל וכל גדולי ישראל,

וכן תהי' לנו - יעדערער וועט טאן כל התלוי בו, אז אידישקייט זאל דורך נעמען זיין אייגענעם לעבן, און די לעבן פון כל המשפחה שלו, וכל הסביבה שלו - "ראשו על כרעיו ועל קרבו" - מיט אלע זיינע פרטים - וואס דאס איז דאך די מוסר פון דעם אופן הקרבת פסח, אז פון דעם גאנצן ענין, סיי פון "ראשו", סיי "כרעיו" און סיי "קרבו" - מאכט מען דערפון א מצוה, און מען איז דאס מקריב להקב"ה.

און מען האט דערפון, ניט נאר ענינים אין עוה"ב, נאר אויך ענינים אין עוה"ז, ווי דער קרבן פסח איז געווען "עיקרו" - גאר לאכילה (ווי גערעדט פריער אין הדרן). אז מען האט דאס געגעסן, און געגעסן אין אן אופן פון "למשכה", אין אן אופן של גדולה, ומתוך שמחה.

ביז וואנעט אז אפילו איין כזית פון פסח, איז ווי די גמרא זאגט אז ס'איז געווען די אכילה "כזיתא", "ופקע איגרא", דאס האט דורך-געשפאלטן אפילו דעם דאך; אראפגענומען - ניט נאר די מדינות והגבלות פון די ווענט, נאר אפילו די מדידות והגבלות פון דעם דאך - האט דאס אויך געשפאלטן און געגאנגען גלייך לרקיע - לאבינו שבשמים -

וועט אזוי זיין בא זיי, און בא יעדערן פון אונז, בתוככי כלל ישראל אין די לעצטע טעג פון גלות.

און דאס וועט צוגרייטן די שמחה וטוב לבב, אז בקרוב ממש וועט מען ארויסגיין "ביד רמה", "ושמחת עולם על ראשם", פון דעם חושך כפול ומכופל פון דעם גלות".

און ווי גערעדט כמ"פ, אז עס דארף פארשריבן ווערן, אז עס גייט ניט דורך קיין האספּוה פון אידן, אז מען זאל ניט דערמאנען די גזירה האיומה וואס שטעלט אין סכנה קיום כל עם ישראל בתפוצות ובאה"ק, וואס דאס איז די גזירה פון "מיהו יהודי" - וועט זי בטל ווערן, ווארום "בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילינו מידם" - נאר אין אן אופן פון דרכי נועם ודרכי שלום וכו' -

און מען וועט גיין אין אן אופן פון "קהל גדול", "שם עור ופסח הרה ויולדת יחדיו", און "קהל גדול ישובו הנה" - אומקערן זיך אין אה"ק, אין ארץ האבות. וואס דער אויבערשטער האט האט אפגעגעבן בברית בין הבתרים, לאברהם אבינו "ולזרעו אחריו עד עולם". כולל אויך כל הגרים וואס אברהם איז "ראש לגרים" - שנתגיירו כהלכה, כמדובר כמ"פ, ובאופן ווי אברהם האט דאס געוואלט - "אברהם אוהבי" אין קו האהבה, און קו החסד, וכאמור, בדרכי נועם ודרכי שלום,

און קיין איין איד וועט ניט בלייבן אין גלות ח"ו, מ'וועט אלע ארויסגיין פון גלות הפנימי, פון דעם אייגענעם גוי - "א-ל זר אשר בקרבך". און אויך אין

- שיחת י"א ניסן ה'תשל"ב - לט -

אן אופן פון דרכי נועם ודרכי שלום - אבער אין אן אופן אז "גם אויביו ישלים עמו" - מען וועט אים מאכן אויס יצה"ר, ער וועט ווערן "בכל לבבך - בשני יצריך", אדרבא - "טוב מאוד".

און מען וועט גיין לקבל פני משיח צדקנו, און מיט עם צוזאמען "ישובו הנה", אין ארץ הקודש,

ובקרוב ממש, בעגלא דידן, "ושמחת עולם על ראשם".

כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון אדמוה"ז (בבא הרביעית - פעם אחת), ניע זשוריטצי חלאפצי. (ועמד מלא קומתו ורקד).

אח"כ אמר: מען וויל נאר דערמאנען וועגן "מבצע מצה שמורה", עס איז נאך געבליבן עטלעכע טעג ביז פסח, וואס מ'קען נאך אויפטאן אין זערויף גדולות ובצורות.

און אויך בנוגע למסיבה זו - די וואס זיינען מחוייב אין ברכה אחרונה, זאלן מאכן א ברכה אחרונה איידער מ'גיין זיך פאנאנדער על מנת צוזאמען קומען זיך בא א שמחה און בא א התוועדות מתוך שמחה ובקרוב ממש.

כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "על אחת".

הנחה פרטית בלתי מוגה

---------- * ----------